

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Česká republika v EU – ekonomické a politické aspekty členství

Czech Republic in the European Union - Economic and Political Aspects
of Membership

Student: Bc. Radka Krčmářová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Radka Krčmářová**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: Česká republika v EU – ekonomické a politické aspekty členství
Czech Republic in the European Union - Economic and Political Aspects
of Membership

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Česká republika před vstupem do EU
3. Problematika přístupového procesu České republiky do EU
4. Hodnocení politických a ekonomických aspektů členství ČR v EU
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BOMBERG, E., J. PETERSON a A. STUBB. *The European Union: How does it work?* New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920639-1.

MAREK, Dan a Michael BRAUN. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister a Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

PELTRÁM, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2009. ISBN 978-80-247-2849-0.

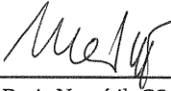
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

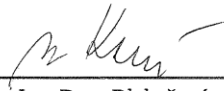
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.“

„Přílohy č. 1, 2, 3 dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě dne 26. 4. 2013

.....
Bc. Radka Krémářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky, které mi v průběhu psaní diplomové práce poskytoval.

Obsah

1 Úvod	5
2 Česká republika před vstupem do EU	7
2.1 Politická situace v ČSFR a ČR od roku 1989 po vstup do EU	7
2.2 Transformace ekonomiky po roce 1990	9
2.2.1 Scénáře ekonomické reformy	10
2.2.2 Privatizace	12
2.2.3 Transformace bankovního sektoru	15
2.3 Vývoj vybraných ekonomických veličin v ČR před vstupem do EU	16
2.3.1 Vývoj HDP	16
2.3.2 Vývoj nezaměstnanosti	18
2.3.3 Vývoj inflace	19
2.3.4 Vývoj zahraničního obchodu	21
2.4 Ekonomická úroveň v zemích SVE před vstupem do EU	22
3 Problematika přístupového procesu ČR do EU	28
3.1 Vztahy České republiky a EU	28
3.2 Přístupová jednání EU s Českou republikou	30
3.3 Přístupový proces a zahájení negociací	32
3.3 Kodaňská kritéria a jejich plnění ČR v procesu přistoupení	33
3.3.1 Pravidelná zpráva Evropské komise za rok 1998 o pokroku ČR ke vstupu do EU	34
3.3.2 Pravidelná zpráva Evropské komise za rok 1999 o pokroku ČR ke vstupu do EU	35
3.4 Přechodná období vyjednaná ČR	37
3.5 Přechodná období vyjednaná EU	39
3.6 Předvstupní pomoc	40
3.7 Pokrok v negociačním procesu od roku 2000 a konec vyjednávání	42

4 Hodnocení politických a ekonomických aspektů členství ČR v EU	45
4.1 Politické a právní aspekty členství	45
4.1.1 Práva a postavení českých občanů v EU	45
4.1.2 Problematika korupce	48
4.2 Ekonomické aspekty členství	51
4.2.1 Vliv vstupu ČR do EU na přímé zahraniční investice v ČR.....	51
4.2.2 Zahraniční obchod ČR.....	55
4.2.3 Měnová unie a euro	59
4.2.4 Rozpočet EU.....	62
5 Závěr.....	65
Seznam použité literatury	68
Seznam zkratek	76
Seznam příloh	
Přílohy	

1 Úvod

Česká republika se stala součástí nejvýznamnějšího integračního celku v Evropě. Tuto historickou událost nejlépe vystihuje volební heslo Občanského fóra „*Zpátky do Evropy*“. Po dlouhodobém odtržení od demokratických a tržních ekonomik získala ČR možnost spolupracovat s vyspělými evropskými státy v rámci mezinárodního seskupení. Evropská unie (Evropské společenství) ovlivňovala ekonomickou a politickou situaci v ČR ještě před samotným přistoupením k EU. Především působení EU na ekonomickou situaci v ČR bylo patrné již v 90. letech. Uzavřené dohody mezi oběma stranami prohlubovaly vzájemné vztahy a směřovaly k intenzivnější spolupráci a integraci. Česká republika je členem Evropské unie téměř 9 let, tedy dostatečně dlouho na to, aby bylo možné posoudit vliv členství na naši zemi a nastínit, zda bude ČR pokračovat v hlubší integraci a stane se součástí měnové unie.

Cílem práce je zhodnotit dopady členství ČR v Evropské Unii. Jelikož je tato problematika velmi rozsáhlá, jsou v této práci sledovány a hodnoceny pouze vybrané aspekty členství z oblasti ekonomické a politicko-právní.

Pro dosažení stanoveného cíle byly formulovány následující hypotézy:

Vstup České republiky do Evropské unie měl pozitivní dopad na zahraniční obchod ČR, neboť čeští exportéři získali přístup na jednotný vnitřní trh Unie.

Evropská unie využívá efektivní nástroje pro pomoc kandidátským zemím, čímž dochází ke snižování ekonomických disparit mezi kandidátskými a členskými státy.

Během zpracování práce jsou použity metody empirické a obecně teoretické. Teoretická část je založena na historické metodě popisu a metodě komparace při posuzování připravenosti zemí SVE na členství v EU. V praktické části je při zhodnocení vybraných aspektů členství použita metoda analyticko-syntetická.

Diplomová práce s názvem *Česká republika v EU – ekonomické a politické aspekty členství* je tematicky rozdělena do tří kapitol. První část pojmenovaná jako *Česká republika před vstupem do EU* charakterizuje výchozí ekonomické a politické podmínky ČR a kandidátských zemí SVE při přechodu z centrálně plánovaných ekonomik na tržní hospodářství. V rámci této kapitoly je sledován vývoj vybraných ekonomických veličin od transformačního procesu v 90. letech, až do přistoupení kandidátských zemí k EU v roce

2004. Poslední část kapitoly posuzuje ekonomickou a politickou připravenost zemí SVE na členství v nejsilnějším evropském integračním celku.

Druhá kapitola se zabývá *Problematikou přístupového procesu ČR do EU* a vymezuje rámec pro vytváření vzájemných vztahů mezi oběma celky. Samotný vstup do EU završil dlouholetou spolupráci, klíčovou roli pro intenzivnější spolupráci, sehrálo rozhodnutí o přistoupení k EU. V této části práce je sledován náročný přístupový proces a hodnocen pokrok v přípravách ČR na členství v Evropské unii.

Poslední část práce s názvem *Hodnocení politických a ekonomických aspektů členství ČR v EU* je věnována analýze vybraných aspektů. Aktuálním politicko-právním problémem je korupce, která svými rozměry zasahuje také do ekonomické oblasti a je ji tedy v této části práce věnována pozornost. Kapitola dále posuzuje vliv členství na zahraniční obchod ČR a přímé zahraniční investice, plynoucí do naší země. Třetí část práce je uzavřena analýzou a zhodnocením čerpání finančních prostředků České republiky ze společného rozpočtu EU.

Při zpracování práce se vychází z dostupné literatury a především z ročenek České národní banky, Českého statistického úřadu, hodnotících zpráv Evropské komise a Ministerstva financí ČR.

2 Česká republika před vstupem do EU

Česká republika prošla ve své minulosti různorodým vývojem. Ekonomika zažívala léta vzrůstu i pádu, stejně tak nestabilní byla situace na politické scéně. Následující kapitola charakterizuje českou ekonomiku v době transformace a před samotným vstupem do EU. První část je věnována popisu politické situace od roku 1989 do roku 2004. Další část kapitoly je věnována vývoji vybraných ekonomických veličin před vstupem do EU. V závěru první kapitoly je srovnání ČR s ostatními kandidátskými zeměmi SVE a popis ekonomické úrovně zemí Visegradské čtyřky před vstupem do EU.

2.1 Politická situace v ČSFR a ČR od roku 1989 po vstup do EU

Rok 1989 znamenal pro ČSSR¹ zásadní krok k demokratické společnosti. Politické napětí, které přetrvávalo přes 40 let, tedy od roku 1948, kdy se k moci dostala Komunistická strana, vyvrcholilo 17. listopadu na studentské demonstraci v Praze. Dva dny po masové demonstraci studentů založili odpůrci mocenského systému KSČ hnutí Občanské fórum (OF). Hlavní cíl, který si opoziční hnutí stanovilo, představoval požadavek na uskutečnění demokratických voleb. Vedení KSČ muselo na vzniklou vyhrocenou situaci reagovat. Předseda federální vlády Ladislav Adamec odmítl ustupovat OF a podal demisi. Vyjednávání s opozicí se ujal jeho nástupce Marián Čalfa. Dne 29. listopadu 1989 při mimořádné schůzi sněmoven Federálního shromáždění ČSSR došlo ke zrušení článku 4 Ústavy o vedoucím postavení KSČ ve společnosti a ve státě. Byla vytvořena nová federální vláda. Prozatímním prezidentem byl zvolen 29. prosince Václav Havel² (29.3.1990 obhájil post prezidenta), namísto Gustava Husáka, který pod nátlakem opozice na funkci prezidenta rezignoval. První svobodné parlamentní volby se uskutečnily 8. června 1990. K volbám přišlo 96% voličů. Největší podporu obdrželo Občanské fórum, které získalo nadpoloviční většinu v české i federální vládě viz Tab. 1.1. Občanské sdružení Veřejnost proti násilí (VPN) zvítězilo na Slovensku, jeho představitelé získali více než 30 procent hlasů. Nově zvoleným předsedou federální vlády se stal Marián Čalfa (VPN), ministrem financí byl jmenován Václav Klaus (*Marek a Braun, 2010*).

¹ Název Československá socialistická republika existoval v období 11. 7. 1960 - 28. 3. 1990.

² Václav Havel – spisovatel, dramatik, politik, stal se posledním prezidentem ČSR a prvním prezidentem ČR, podepsal Chartu 77.

Tab. 2.1 Výsledky voleb do ČNR a SLFS konané 8. -9. 6. 1990 na území ČR

Volební strana		Česká národní rada		Sněmovna lidu Federálního shromáždění	
		Platné hlasy			
		celkem	v %	celkem	v %
7	Občanské fórum	3 569 201	49,50	3851172	53,15
10	Komunistická strana Československa	954 690	13,24	976996	13,48
23	Křesťanská a demokratická unie	607 134	8,42	629 359	8,69
20	HSD- Společnost pro Moravu a Slezsko	723 609	10,03	572 015	7,89

Zdroj: ČSÚ, Volby do České národní rady konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 [online]. Volby.cz, 2012a,b

Během roku 1990 začaly vznikat spory mezi vládními představiteli české a slovenské republiky. První spor o státoprávní uspořádání začal tzv. pomlčkovou válkou o název Československa. Česká strana navrhovala název Československá federativní republika, zatímco Slováci prosazovali název se spojovníkem, tedy Česko-Slovenská federativní republika. Nakonec se obě strany dohodly na kompromisním názvu Česká a Slovenská federativní republika. Další spory mezi republikami narůstaly převážně v oblasti vládních kompetencí. Slovenští představitelé usilovali o větší suverenitu na národní úrovni a méně pravomocí pro federální vládu. S tím nesouhlasila česká strana, jelikož od federální vlády získávalo Slovensko určité finanční prostředky v podobě transferů. Mezi stranami nedošlo k oboustranné dohodě, a tak bylo rozhodnuto o rozdělení federace na dva samostatné státy k 31. prosinci 1992. Mezitím stihly proběhnout ještě druhé svobodné parlamentní volby. Volby do České národní rady vyhrála koalice Občanské demokratické strany (ODS) a Křesťanskodemokratické strany (KDS). Ve Slovenské národní radě zvítězilo Hnutí za demokratické Slovensko. Nově zvolení premiéři Václav Klaus a Vladimír Mečiar se nedokázali dohodnout na další podobě státu a došlo tak k definitivnímu rozhodnutí o zrušení České a Slovenské federativní republiky (*Bureš a kol., 2012*).

Dne 1. ledna 1993 vznikla Česká republika. Prvním prezidentem samostatné republiky byl zvolen opět Václav Havel. Vláda s předsedou Václavem Klausem se nezměnila, pouze Česká národní rada se přeměnila na Poslaneckou sněmovnu ČR. V 90. letech se ČR v oblasti zahraniční politiky soustředila na spolupráci se západními státy, usilovala o vstup do Severoatlantické aliance (NATO). V roce 1991 byla zrušena Varšavská smlouva, zanikla Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) a vznikla Visegradská trojka (ČSFR, Polsko, Maďarsko), po rozpadu ČSFR se z Visegradské trojky stala Visegradská čtyřka, jejíž snahou byla vzájemná spolupráce při integraci do Evropských společenství. V roce 1994 byla

podepsána Středoevropská dohoda o volném obchodu (CEFTA). ČR vstoupila do mezinárodních organizací, jako je OSN a Rada Evropy.

V roce 1996 proběhly další volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Zvítězila opět ODS, ovšem získala pouze 30% procent hlasů a byla nucena vytvořit koaliční vládu s Křesťanskou a demokratickou stranou (KDU) a Občanskou demokratickou aliancí (ODA), s tím, že Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), která získala ve volbách 26% hlasů, dosadila do funkce předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miloše Zemana. Příští roky se pro českou politiku nevyvíjely příliš slibně. Začaly se objevovat politické aféry a finanční skandály v ODS a vláda podala demisi. Tehdejší politickou krizi vyvolalo vystoupení místopředsedů strany Jana Rumla a Ivana Pilipa, kteří v pátek 28. listopadu 1997 předstoupili před novináře a vyzvali Václava Klase, aby odstoupil z funkce premiéra a šéfa ODS³. Byla sestavena přechodná vláda v čele s Josefem Tošovským, která měla vydržet do předčasných voleb v roce 1998. V předčasných volbách vyhrála ČSSD pod vedením Miloše Zemana a sestavila menšinovou vládu za podpory ODS. Miloš Zeman a Václav Klaus se dohodli na tzv. Opoziční smlouvě. Smlouva zaručovala vzájemnou spolupráci obou stran a představitelům ODS i pozice ve správních radách. Opoziční smlouva zanikla s parlamentními volbami v roce 2002. ČSSD porazila s 30 % hlasy ostatní strany a v čele s Vladimírem Špidlou sestavila koaliční vládu s KDU-ČSL a Unii svobody (US). Vláda měla velmi nejistou podporu 101 hlasů a po celé funkční období nebyla příliš stabilní. V roce 2003 proběhly druhé prezidentské volby ČR. Ve třetí volbě usilovali o mandát prezidenta ČR dva kandidáti Václav Klaus a Jan Sokol. Vítězem se stal ve třetím kole třetí volby Václav Klaus a 7. března 2003 složil prezidentský slib (*Čapek, 2008*).

2.2 Transformace ekonomiky po roce 1990

Před rokem 1989 byla Česká republika s totalitním režimem a centrálně plánovaným hospodářstvím pod vlivem Sovětského svazu. Jedinou politickou stranou byla KSČ, existovalo pouze státní vlastnictví, ceny byly dotovány a chyběl soukromý sektor pro podnikání. Po sametové revoluci se rozhodovalo, jakým směrem se ČSR bude dále ubírat. Byla zvolena cesta k demokracii a tržní ekonomice.

³ mluví se o tzv. Sarajevském atentátu – Václav Klaus se v době vystoupení místopředsedů nacházel služebně v Sarajevu

2.2.1 Scénáře ekonomické reformy

Na začátku celé transformace bylo třeba vyřešit zásadní otázky – jakým způsobem má být transformace provedena, jakou rychlostí a kam má dále směřovat. Bylo třeba vzít v úvahu silné a slabé stránky ekonomiky v ČSR.

Pozitivní okolnosti pro transformaci:

- makroekonomická stabilita
- vysoce kvalifikovaná, vzdělaná a zkušená pracovní síla v technických oborech
- plná zaměstnanost
- nízký deficit státního rozpočtu a vyrovnaná platební bilance
- výkonný průmysl a zemědělství
- adaptibilita občanů
- nízká inflace
- geografická poloha země.

Negativní okolnosti pro transformaci:

- orientace zahraničního obchodu na Sovětský svaz
- chybějící soukromý sektor a existence pouze státního vlastnictví
- potlačování konkurence
- nulové právní a institucionální prostředí pro tržní ekonomiku
- všudypřítomná krize a recese západních ekonomik
- uzavřenost podniků vůči zahraničním trhům a světovému obchodu
- slabá úroveň technologií, infrastruktury a znalostí
- chemizace zemědělství
- dotování cen, které vedlo ke zkreslování informací o cenách na světových trzích (Židek, 2006).

Přechod z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní nebyl snadný. Po dlouhých diskusích o rychlosti a způsobu přechodu, byly stávající vládě předloženy tři koncepce možného přechodu na tržní ekonomiku:

1. Socialistická cesta – snaha spojit socialistické a kapitalistické přednosti. Doplnit stávající systém centrálního plánování o prvky tržní ekonomiky, např. rušením monopolu,

zajistit konkurenční prostředí na ekonomických trzích. Scénář tzv. třetí cesty⁴ získal nejmenší podporu, politici jej v tehdejší nepříznivé době neprosadili.

2. Liberální cesta – zastánci tohoto proudu usilovali o omezování zásahů státu do ekonomiky a vytvoření soukromého podnikání. V této skupině se vedla debata o rychlosti transformace. Jedna skupina tvořená především ekonomy z nově vzniklého Institutu ekonomických studií UK (Lubomír Mlčoch, Karel Kouba), se přikláněla spíše ke gradualistické cestě. Druhá skupina v čele s Václavem Klausem prosazovala tzv. šokovou terapii - rychlá liberalizace a plošná privatizace, omezení zásahů státu do ekonomiky. Mezi další zastánce lze zařadit Tomáše Ježka, Vladimíra Dlouhého, Karla Dybu a profesora VŠE Roberta Holmana.

3. Gradualistická cesta – prezentována Valtrem Komárkem a Milošem Zemanem, podporovala státní zásahy do ekonomiky v kombinaci s tržním hospodářstvím. Stát měl subvencovat perspektivní podniky a pomáhat mu daňovými úlevami a dotacemi. To ovšem představovalo silné riziko korupce a neefektivní čerpání finanční zdrojů ze státního rozpočtu. Silná pozice státu měla být zajištěna především v oblasti sociální politiky. Komárek prosazoval postupnou reformu rozdělenou do několika let (*Boudová, 2008*).

V září 1990 byl předložen vítězný scénář, který obsahoval nejvíce prvků z federálního návrhu ministerstva financí, které v té době vedl Václav Klaus. Návrh nesl název „Scénář ekonomické reformy“. Název sice obsahoval slovo reforma, ale jednalo se o celkovou transformaci ekonomiky. Cílem strategie bylo dosáhnout tržní ekonomiky za pomoci transformačního zákona. Zahrnoval vytvoření soukromého sektoru a privatizace, která měla mnoho forem, např. restituce majetku, malé a velké privatizace. Scénář stanovil 4 základní pilíře transformace:

- liberalizace cen a zahraničního obchodu
- privatizace
- makroekonomická stabilizace
- sociální síť

Ke každé tržní ekonomice patří bezpochyby volná tvorba cen. V roce 1991 došlo k liberalizaci cen a zavedení vnitřní směnitelnosti měny, což vedlo k devalvaci koruny o více

⁴ Scénář prezentovaný československým ekonomem a politikem KSČ Františkem Vlasákem, po sametové revoluci zastával Vlasák funkci místopředsedy vlády ČR.

než 80% oproti roku 1990. Většina podniků u nás měla monopolní postavení, proto po liberalizaci cen bylo potřeba uvolnit bariéry zahraničního obchodu, aby se vytvořilo konkurenční prostředí a monopolní podniky by se dále nerozrůstaly. S liberalizací cen rostla pravděpodobnost vzniku inflační spirály. Růst cen totiž způsoboval růst mezd, které se prostřednictvím nákladů znovu dostávaly do cen. Nízkou míru inflace ale držela po dobu transformace restriktivní makroekonomická politika, která byla účinným nástrojem proti inflační spirále. Aby byl český trh při liberalizaci zahraničního obchodu chráněn, byly ustanoveny do roku 1992 celní kvóty a dovozní přírážky v maximální výši 20% na dovoz ovoce a zeleniny. K stabilizaci ekonomiky přispěl fixní kurz české koruny a již zmiňovaná vnitřní směnitelnost koruny (*Vostrovská, 2005*).

2.2.2 Privatizace

Privatizace označuje přesun státního (veřejného) vlastnictví do soukromých rukou. Pro ekonomickou transformaci byl zvolen postupný proces privatizace, uskutečněný ve třech fázích:

- restituce
- malá privatizace
- velká privatizace

Restituce znamenala navrácení majetku původním vlastníkům, kteří o něj přišli v důsledku znárodnování v minulém režimu. Vzbuzovala řadu pochybností nejen u Václava Klause, který s ní nesouhlasil. Obával se, že by spory o majetek a jeho právní procesy zpomalily privatizaci. V některých případech se jeho obavy naplnily. Restituci majetku provázela řada problémů již od počátku. Většina původních vlastníků již byla po smrti, a proto bylo rozhodnuto, že vlastnická práva mohou požadovat i jejich potomci a příbuzní. Začaly vleklé soudní procesy a dědické spory o majetek, což brzdilo samotnou privatizaci. Velkou vlnu nevole vyvolaly podmínky pro nárok na obnovu vlastnictví. Z restituce byli vyloučeni emigranti, kteří odešli po roce 1948 a 1968 a po pádu komunistického režimu už se do vlasti nevrátili. Od roku 1990 platila podmínka nepřetržitého občanství, což znevýhodňovalo české občany německé národnosti. Výbor OSN pro lidská práva došel k závěru, že je porušován nárok rovnosti před zákonem a diskriminaci. V současné době je velmi diskutabilní otázka navrácení majetku církvím. Někteří bývalí či současní politikové zastávají názor, že katolickým církvím majetek nikdy nepatřil. Jejich úkolem je duchovní zájem o věřící a ne starost o majetek, který navíc získali prodejem odpustků (*Boudová, 2008*).

Tab. 2.2 Transformace dle privatizačních forem

Privatizační formy	Miliardy Kč
Restituce	70-130 (10%)
Převod státního majetku obcím	350
Malá privatizace	30 (2%)
Velká privatizace	626 (80%)
Transformace družstev	200-250
Celkem	1276-1386

Zdroj: VOSTROVSKÁ, Zdenka. *Transformace české ekonomiky – teoretická východiska* [online]. 2005

Další fází privatizace byla malá privatizace. Jednalo se o převod malých provozoven (restaurace, vinárny, obchody, večerky, holičství,...) ze státního vlastnictví do soukromých rukou. Malá restituce probíhala formou aukce. Privatizační komise měly za úkol zveřejnit 30 dní před samotnou aukcí seznam privatizovaných objektů a jejich základní informace. Zájemce o provozovnu musel nejdříve složit dražební jistinu ve výši 10% vyvolávací ceny na určený bankovní účet, aby se z dražby vyloučily osoby, které o provozovnu neměly faktický zájem nebo nedisponovaly dostatečnými finančními prostředky. Provozovnu získal ten, kdo nabídl nejvyšší cenu. Do třiceti dnů od proběhnutí akce musel být doplacen rozdíl mezi jistinou a konečnou prodejní cenou. Dražba byla veřejná, čímž měla být zajištěna spravedlnost a průhlednost aukce. Přesto docházelo k různým zmanipulováním a podvodům. Druhým způsobem dražby byla Holandská aukce. Pokud o daný podnik nebyl zájem, cena klesala dolů. Holandská aukce musela splňovat určité podmínky, např. se jí muselo zúčastnit minimálně pět osob, v prvním kole aukce mohla cena provozovny klesnout na 50% prodejní ceny a na konci aukce bylo možné objekt odkoupit za 20% vyvolávací ceny (Židek, 2006). Malá privatizace dala možnost rozvinout soukromé podnikání a navýšila státní rozpočet o více, než 30 miliard Kč viz Tab. 2.2.

Velká privatizace následovala po privatizaci malé, která byla ukončena v roce 1993. Týkala se velkých státních podniků, které byly převedeny do soukromého vlastnictví fyzických a právnických osob formou a.s. a s.r.o. Prováděla se kupónovou privatizací, prodejem předem určeným vlastníkům, bezúplatným převodem obcím, veřejnou soutěží a aukcí. Kupónová privatizace nebyla obvyklou formou, zpočátku budila nedůvěru občanů, ale

po intenzivní marketingové kampani firmy Mark/BBDO a Viktora Koženého (Harvardské fondy), která nabízela desetinásobné zvýhodnění kupónových knížek, se majiteli kupónových knížek stalo 70% dospělé populace. Veřejnost měla možnost nakoupit kupónovou knížku a s ní i kupón v hodnotě 1000 Kčs, který umožňoval držiteli investovat svých 1000 Kčs ve formě 1000 investičních bodů. V počáteční fázi privatizace mohl držitel svěřit své investiční body některému z privatizačních fondů, který je investoval tam, kde uznal za vhodné. **Kupónová privatizace** proběhla ve dvou vlnách, v době ČSFR a po vzniku samostatné ČR. V první vlně (únor-prosinec 1992) bylo privatizováno 1492 státních podniků v celkové hodnotě 300 mld. Kč a ve druhé vlně (prosinec 1993 - listopad 1994) se jednalo o majetek s účetní hodnotou asi 145 mld. Kč. Do dnešní doby se táhne spor o tom, zda byla kupónová privatizace úspěšná či nikoliv (*Holman, 2000*).

Výchozím dokumentem pro sociální transformaci byl „Scénář sociální reformy“ předložený Federálnímu shromáždění již v září 1990. Skutečná sociální transformace začala být realizována po volbách v roce 1992, které vyhrála Občanská demokratická strana Václava Klause. Reforma proběhla v těchto oblastech:

- sociální pojištění
- dávky státní sociální podpory
- sociální pomoc určená pro případy hmotné nouze
- zdravotnictví

Zpřísnily se podmínky pro nárok na sociální dávky, posílilo se soukromé připojištění a individuální odpovědnost ve zdravotní péči. Bylo stanoveno sociální pojištění, které slouží k vyrovnání se s nepříznivou situací (nezaměstnanost, nemoc, stáří). Nově se formulovaly dávky státní sociální podpory určené pro děti, mateřství a invaliditu. Už nebyly určeny všem, ale jejich výše se odvozovala od jisté hranice, aby se dávky dostaly k těm, kteří je potřebují nejvíce. Přestože došlo k hlavním reformním krokům, některé úkoly stále nebyly splněny. Například v oblasti důchodové reformy, kde je třeba pomalejších a častějších změn, přizpůsobujících se dané ekonomické situaci. V letech 1990-1994 došlo ke sjednocení systému, byly zrušeny kategorie, vznikla Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) a došlo k zavedení pojistné sazby. V roce 1995 byl přijat zákon 155/1995 Sb., který určil základní principy další reformy.

- zvyšování důchodového věku

- zavedení vdoveckých důchodů
- ukotvení pravidelné valorizace důchodů
- prodlužování rozhodného období pro výpočet důchodů až na 30 let

Do současné doby bylo provedeno ještě několik reforem týkajících se především zdravotnictví (zavedení poplatků u lékaře) a další reformy se chystají. Dá se říci, že občané ČR měli a mají stále kvalitní sociální síť. Až doposud bylo zdravotnictví a školství téměř zdarma, deregulace nájmu probíhala pomalu a v době transformace u nás byla nejnižší nezaměstnanost ze všech transformačních zemí (*Večerník, 2005*).

2.2.3 Transformace bankovního sektoru

Na počátku transformace docházelo k rychlému zvyšování počtu nových bank. Příčinou byl volný přístup zahraničních bank na český trh a snadné podmínky pro založení nové banky. V roce 1990 stačil vklad na založení banky 50 miliónů korun, později došlo k regulaci a zpřísnění podmínek. V únoru 1991 byla založena Konsolidační banka (v roce 2001 její závazky převzala Česká konsolidační agentura), která měla na starosti závazky z minulého režimu, a přešly na ni všechny nevýhodné úvěry zahraničních investorů. Během transformace vznikaly další speciální bankovní instituce. Česká exportní banka (1995) poskytovala levné úvěry pro exportéry, především strojírenským výrobkům. Z větší části ji vlastní stát a dalším akcionářem je Exportní garanční a pojišťovací společnost (EGAP). Českomoravská záruční banka (1992) podporovala malé a střední podnikání poskytováním úvěru a bankovních záruk. Na bankovním trhu v počátku transformace působily 4 zcela státní komerční banky – Česká státní spořitelna, Živnostenská banka, Komerční banka a Investiční banka. Postupem času se komerční banky přeměnily na akciové společnosti a část jejich akcií se stala součástí kupónové privatizace. Začaly vznikat obavy, aby se banky nedostaly jen do zahraničních rukou a privatizace byla pozastavena. Později došlo k privatizaci ostatních bank.

Bankovní sektor si prošel během 90. let několika krizemi. První bankovní krize začala v roce 1993 a postihla Kreditní a průmyslovou banku, která poskytovala nepřiměřeně vysoké úvěry pro podnikatelskou činnost svého generálního ředitele a zároveň vlastníka banky. Na banku byla uvalena nucená správa a nakonec přišla i o svou licenci. V této době se do problému dostávaly především malé banky jako AB banka, Kreditní banka, Česká banka a Banka Bohemia. Vlastní akcionáři nebyli schopni splácet své závazky. Na tuto situaci zareagovala Česká národní banka a vyhlásila Konsolidační program II. Cílem konsolidačního

programu bylo zpřísnit bankovní dohled a zamezit vydávání nových licencí. Jedním z krizových momentů byl pád Investiční a poštovní banky (IPB), která byla v roce 1998 prodána investiční společnosti Nomura Group za velmi nízkou cenu 3 miliardy Kč. V době ekonomické recese se banka dostala do vážných ekonomických problémů a stala se nesolventní. V červnu 2002 byla banka prodána ČSOB. Stát nakonec zaplatil ČSOB mnohonásobně více, než kolik činily skutečné ztráty IPB. Mnoha nepříznivým věcem se dalo zabránit. Tunelování a rozkrádání bank, které nebyly pod přísným dohledem ČNB, nezkušené bankovní úředníci, kteří poskytovali úvěry svým známým a nesolventním osobám a již zmiňovaný pád IPB. Přesto privatizace přinesla i pozitivní skutečnosti. Noví vlastníci bank začali investovat své vlastní peníze a zvýšila se tím jejich pozornost a zodpovědnost o hospodaření (Židek, 2004).

2.3 Vývoj vybraných ekonomických veličin v ČR před vstupem do EU

V průběhu transformace, ale i po ní docházelo k různým změnám v ekonomice. Vybrané ekonomické indikátory naznačovaly, jakou fází zrovna ekonomika prochází. Byly zaznamenány období růstu i recese:

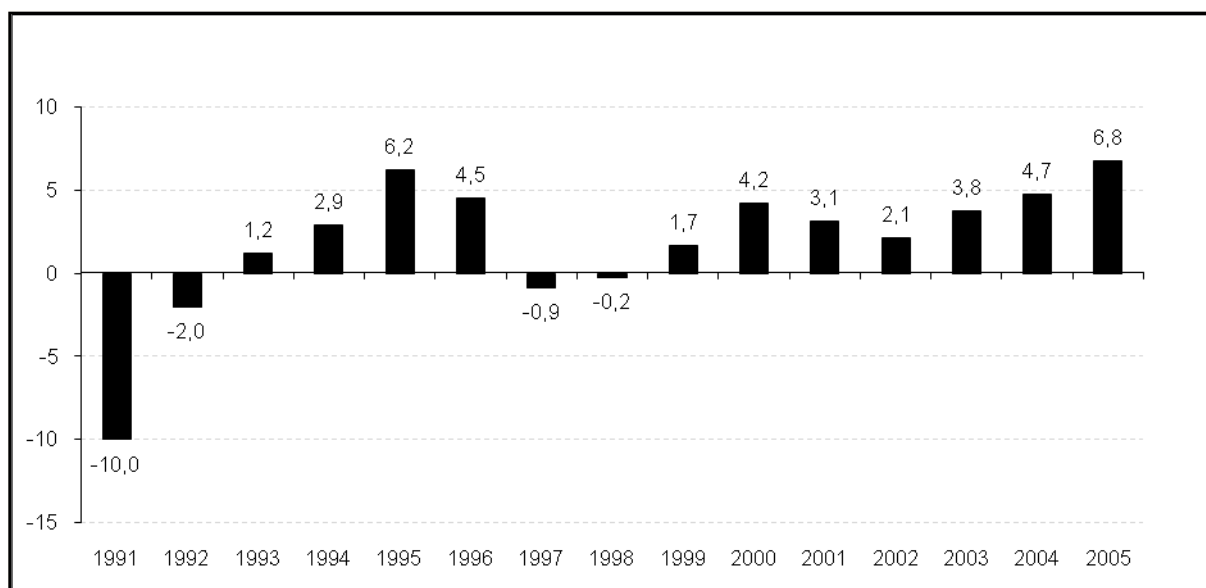
1. etapa transformační recese (1990- 1992)
2. etapa hospodářského oživení (1993-1996)
3. etapa hospodářské recese (1997-1999)
4. etapa mírného oživení (2000-2005), (*Spěvák a kol., 2002*).

2.3.1 Vývoj HDP

ČR zažila stejně jako ostatní transformující země východního bloku pokles ekonomického výkonu. Mezi hlavní příčiny patřila nepřipravenost země na přechod k tržnímu hospodářství. Struktura hospodářství byla rovněž zaostalá a nevhodně zaměřená. Hlavní příčiny poklesu se objevily jak na straně poptávky, tak na straně nabídky. Ještě v roce 1990 se spotřeba domácností výrazně zvýšila, neboť se obyvatelstvo připravovalo na cenovou liberalizaci následujícího roku. V roce 1991 došlo k hlubokému propadu spotřeby domácností o téměř 30%. Tento propad způsobila cenová liberalizace, kdy nominální mzdy nerostly stejně rychle jako ceny, a tak domácnosti začaly šetřit a omezovat svou spotřebu. Své výdaje začala omezovat i vláda a stejně tak došlo k poklesu zbylých složek poptávky. Na straně nabídky došlo taktéž k poklesu. Stát omezil nebo úplně zmrazil dotování podniků ze

státního rozpočtu. Zvýšily se vstupní náklady firem a ceny. Transformační pokles HDP byl velmi dramatický, jak ukazuje následující Graf 2.1.

Graf 2.1 Meziroční vývoj hrubého domácího produktu v %

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: Historická ročenka národních účtů 1990 až 2010 [online].

Následující období se pro ČR jeví jako velmi pozitivní. Stali jsme se členem OECD a od společnosti Standard & Poor jsme získali investiční rating. ČR byla pasována do čela transformujících zemí. Ekonomika rostla, míra nezaměstnanosti a inflace se pohybovala na nízké úrovni a vláda hospodařila s nadbytečným státním rozpočtem. Hlavním faktorem růstu byla poptávka, převážně investice. Banky byly ochotny investice financovat a ekonomické subjekty, díky rychle probíhajícím reformám, neměly obavy investovat. Důsledkem některých reformních kroků (kupónová privatizace) a růstem reálných mezd se zvýšilo bohatství domácností. Na trhu se objevily nové atraktivní produkty ze zahraničí i domácího trhu a spotřeba domácností narůstala. Naproti tomu vláda omezila výdaje a vliv zahraničního obchodu byl negativní. Na konci expanzivního období hrozilo nebezpečí inflace, neboť poptávka převyšovala ekonomickou výkonnost země. Běžný účet platební bilance se dostal do nerovnováhy, v posledním čtvrtletí roku 1996 dosáhl deficit běžného účtu platební bilance 11,4%. Vládu tento stav neznepokojoval, (argumentovala tím, že deficit je součástí transformace) ale centrální banka se rozhodla použít restriktivní opatření, aby nedošlo k ohrožení makroekonomické stability. Příliv zahraničního kapitálu nevyrovnaný rozpočet pokryl a došlo k výraznému přebytku na účtu kapitálovém. Optimisticky naladěni zahraniční investoři viděli českou ekonomiku jako stabilní a perspektivní a nebáli se do ní investovat.

Hromadný příliv kapitálu začal způsobovat přehřívání ekonomiky. V roce 1995 se přebytek kapitálového účtu téměř zdvojnásobil oproti předchozímu roku, kdy jeho hodnota činila 3,4 miliardy dolarů (8,6% HDP), (*Židek, 2004*).

V roce 1997 se začala prohlubovat vnější nerovnováha a vláda s Českou národní bankou přijala restriktivní opatření fiskální a monetární politiky. Česká vláda přijala dva balíčky opatření, které měly snížit rozpočtové výdaje, zpomalit růst mezd a omezit import zahraničního zboží. V květnu 1997 došlo ke spekulativnímu útoku na českou korunu, centrální banka byla nucena opustit pevný kurs české koruny a nahradit jej režimem plovoucího kursu. Česká ekonomika stagnovala a v dalším roce došlo k recesi. HDP poklesl v roce 1998 o 2%, snížily se také reálné příjmy a začala se zvyšovat nezaměstnanost. Pozitivním jevem v době recese byl zahraniční obchod, který těžil z oslabení koruny. Recese dosáhla svého vrcholu v roce 1999 (*Mlčoch a kol., 2000*).

Po hospodářské krizi, která trvala do roku 1999, přišlo oživení ekonomiky. Výrazný podíl na něm měl export do EU a na světové trhy. Čeští exportéři našli uplatnění svých průmyslových výrobků na světových trzích a zvýšila se produktivita práce. Z ostatních ekonomických ukazatelů se snížila inflace a vnější nerovnováha, naopak nezaměstnanost stále rostla. Vláda chtěla ještě více podpořit oživení a poskytovala finanční injekce některým podnikům (Vítkovice, Škoda Plzeň) a schválila Revitalizační program českého průmyslu, který měl pomoci velkým podnikům překonat krizi. Skutečný hospodářský růst byl zaznamenán v roce 2000, dosáhl 4,2 procenta a překonal očekávání ekonomů. Opět byly výrazným faktorem obnovy investice. Investovalo se do strojů, technologických zařízení a staveb. Fiskální politika byla expanzivní, deficit státního rozpočtu na konci roku 2000 dosáhl téměř 40 miliard, o pět miliard překročil plánovaný schodek. Vláda schválila množství novelizovaných zákonů, např. Zákon o konkurzu a vyrovnání, Obchodní zákoník, Živnostenský zákon a novela o České národní bance. Centrální banka si jako hlavní cíl stanovila stabilitu ceny namísto stability měny (*Židek, 2004*).

2.3.2 Vývoj nezaměstnanosti

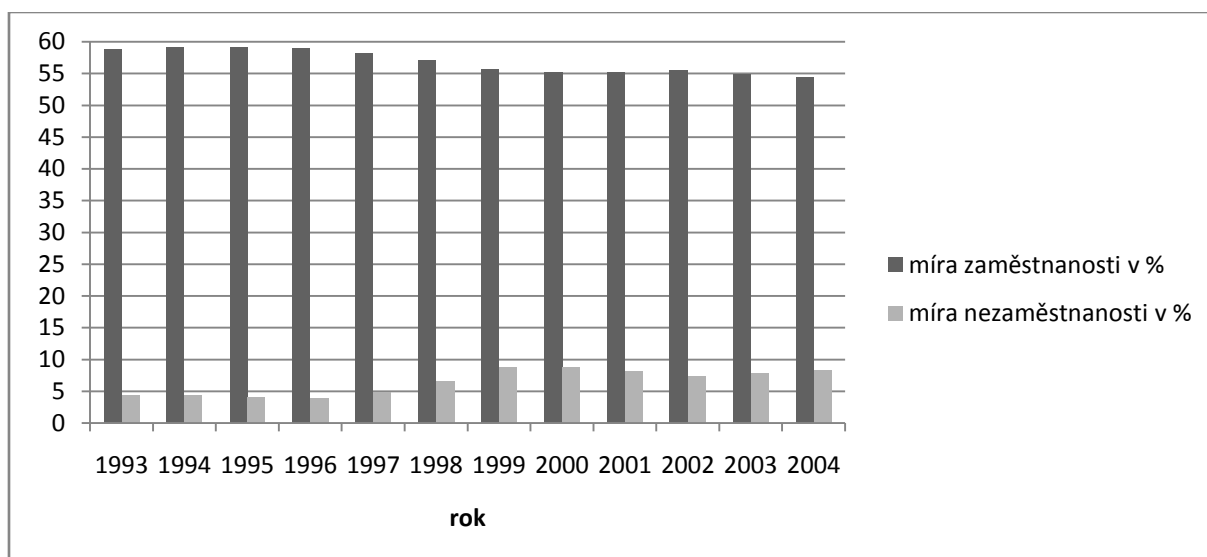
Po rozdělení Československé republiky vznikl vysoký rozdíl mezi mírou nezaměstnanosti u nás a na Slovensku, kde míra nezaměstnanosti dosahovala téměř 13%. Až do roku 1996 se míra nezaměstnanosti v ČR pohybovala okolo 3%. Důvodem byla dobrá kvalifikační struktura pracovní síly, vzdělanost a nízké procento obyvatel pracujících

v zemědělství. Stát svou aktivní politikou zaměstnanosti podporoval soukromé podnikání a poskytoval rekvalifikace. Přesto je zřejmé, že nezaměstnanost v ekonomice byla, především strukturální nezaměstnanost týkající se určitých regionů.

V době hospodářské recese došlo k růstu míry nezaměstnanosti na 5%, jak je vidět na Grafu 2.2. Projevily se rozdíly mezi regiony, nejvyšší nezaměstnanost byla v severních Čechách a Moravě, tedy v průmyslových oblastech a oblastech zemědělských. Problém se zaměstnáním měly osoby bez kvalifikace, ženy po mateřské dovolené a zdravotně postižení.

Ve fázi ekonomického oživení nedošlo k očekávanému poklesu nezaměstnanosti. Štědrý sociální systém nemotivoval nezaměstnané hledat si práci. Neochota nezaměstnaných stěhovat se za práci a zaměstnávání stálo zaměstnavatele vysoké náklady. Na trhu práce se zvýšila dlouhodobá nezaměstnanost, která byla pro společnost obtížně řešitelná.

Graf 2.2 Vývoj míry zaměstnanosti a nezaměstnanosti od roku 1993 v ČR

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Veřejná databáze – zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993* [online].

2.3.3 Vývoj inflace

Míra inflace na počátku transformačního období (1990) prudce vzrostla, viz tabulka Tab. 2.3, reagovala tak na již zmiňovanou liberalizaci cen. V dalším roce se míra inflace pohybovala kolem 10 procent. Druhé prudké zvýšení nastalo v roce 1993 po zavedení nové daňové soustavy a rozdělení československé měnové politiky. V následujících letech došlo ke stagnaci inflace. Václav Klaus poukazoval na změny na nabídkové straně, převážně v inflačních očekáváním, růstu nákladů a cenovém přizpůsobení. Jinou příčinou mohla být

neschopnost centrální banky udržet inflaci v cílovém intervalu. V letech 1994-1997 se míra inflace snižovala a nakonec se ustálila na 8 procentech. Důvodem byla deregulace cen, které nebyly liberalizovány v roce 1991 (nájemné, telekomunikace, plyn, energie), vysoký nárůst mezd oproti produktivitě práce a jiné okolnosti. Po období stagnace přišla hospodářská recese a výrazný pokles růstu cen. Centrální bance se opět nepodařilo splnit inflační rozpětí, které měla stanové na 5,5-6,5 procent. Čistá inflace dosáhla ve stanové době výše 1,7 %. Tato skutečnost byla přičítána vysokým nominálním úrokovým sazbám, které zvýšily růst sazeb reálných (Jonáš, 1997).

Tab. 2.3 Vývoj míry inflace v ČR od roku 1989

míra inflace v %	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	1,4	9,7	56,6	11,1	20,8	10	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Česká republika od roku 1989 v číslech, míra inflace* [online].

Výrazná změna v měnové politice ČNB od dob transformace nastala v roce 1997. Na konci tohoto roku se centrální banka rozhodla přejít na systém cílování inflace⁵. V první fázi (1998-2001) cílovala tzv. čistou inflaci (přírůstek cen v neregulované části spotřebního koše očištěný o vliv nepřímých daní), ve druhé fázi (2002-2005) stanovila cíl ve formě postupného snižování pásma a od roku 2006 byl stanoven horizontální bodový cíl. Vlivem nepříznivé situace české ekonomiky a přísnou politikou ČNB dosahovala v letech 1998-2000 čistá inflace nižších hodnot než cílovaná. Ani v dalším roce se centrální bance nedařilo naplnit inflační cíle, i když se skutečné hodnoty přibližovaly k cílovým hodnotám centrální banky. Ovšem na konci roku 2002 se již inflace dostala na úroveň cílové hodnoty (Polouček a kol. 2006).

⁵ Centrální banky v tomto režimu udržují inflaci v určitém cílovém pásmu nebo okolo stanoveného bodu.

Obr. 2.1 Inflační cíle ČNB stanovené v čisté inflaci

pro rok	ve výši	plnění k měsíci	stanoven
1998	5,5 - 6,5 %	prosinec 1998	prosinec 1997
1999	4 - 5 %	prosinec 1999	listopad 1998
2000	3,5 - 5,5 %	prosinec 2000	prosinec 1997
2001	2 - 4 %	prosinec 2001	duben 2000
2005	1 - 3 %	prosinec 2005	duben 1999

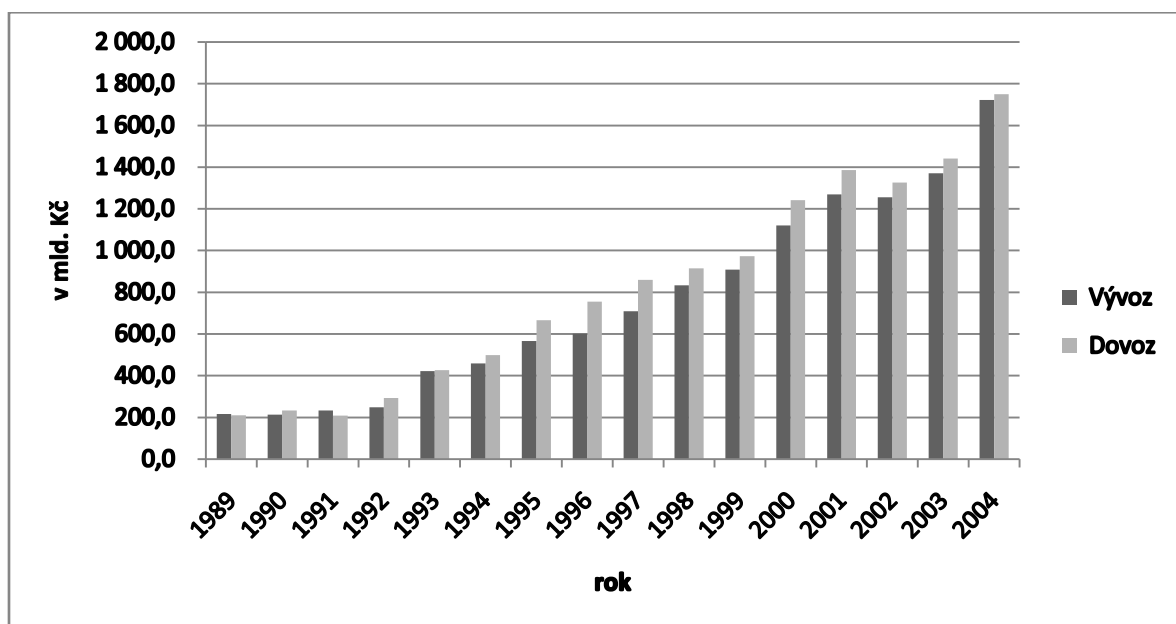
Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Cílování inflace v ČR [online].

2.3.4 Vývoj zahraničního obchodu

Od roku 1990 došlo k poměrně rychlému vývoji zahraničního obchodu. Již zmiňovaná liberalizace a vnitřní směnitelnost koruny znamenaly během prvních dvou let transformace hlavní kroky k volnému přístupu na český trh. Na konci roku 1991 uzavřela ČSFR s ES první asociační dohodu.⁶ V důsledku rozpadu RVHP (1991) se začal zahraniční obchod orientovat na západní trhy. Čeští exportéři začali vyvážet více surovin, paliv a polotovarů, naproti tomu v dovozu převládaly stroje, dopravní prostředky a průmyslové výrobky. V roce 1992 vznikla Exportní, garanční a pojišťovací společnost (EGAP), která pojišťovala exportéry proti politickým a komerčním rizikům. Po rozdělení Československa se zvýšil objem zahraničního obchodu, resp. vnitřní obchod se přeorientoval na obchod vnější, viz Graf 2.3. Od roku 1995 začal růst vysokým tempem deficit obchodní bilance. Na začátku byl ještě kryt přílivem zahraničního kapitálu, ale po vyčerpání kurzového polštáře se vnější nerovnováha dále prohlubuje. V roce 1996 deficit běžného účtu dosáhl 7,1% HDP, zahraniční kapitál už nedokázal tento deficit pokrýt. Došlo ke snížení devizových rezerv a znehodnocení koruny. Česká vláda reagovala na měnovou krizi přijetím záchranných balíčků, které zlepšily deficit zahraničního obchodu. V dalších letech docházelo k opětovnému zhoršení deficitu obchodní bilance a bilance běžného účtu, ovšem tento stav nebyl způsoben vnitřní nerovnováhou ekonomiky, ale růstem ceny ropy a znehodnocením reálného kurzu koruny vůči dolaru (*Židek, 2004*).

⁶ Souběžně s dohodou byla sjednána tzv. Prozatímní dohoda o obchodu a otázkách s obchodem souvisejících. Obsahovala části asociační dohody, které se týkaly vzájemného obchodu mezi ČSFR a EHS a ESUO.

Graf 2.3 Vývoj zahraničního obchodu

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Česká republika od roku 1989 v číslech, zahraniční obchod* [online].

2.4 Ekonomická úroveň v zemích SVE před vstupem do EU

V době ekonomické transformace nebyla v České republice příliš příznivá hospodářská situace. Stejně jako ostatní středoevropské země se při vzniku transformace ocitla v krizi, ovšem složitá ekonomická struktura naší země měla mnohem větší problémy a zatímco ostatní země počáteční krizi překonaly, Českou republiku zasáhla recese. Přitom na počátku 90. let si ČR vedla velice dobře, její HDP na obyvatele činil téměř 70% průměru zemí Evropské unie. Žádná z kandidátských zemí vyjma Slovinska, takové úrovně nedosahovala. V Polsku byl v roce 1990 hrubý domácí produkt na obyvatele dvakrát nižší než v ČR, pohyboval se okolo 30%. Česká ekonomika nebyla schopna jednoduše přejít z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Neměla žádné zkušenosti se soukromým podnikáním a podnikáním středních firem, jako tomu bylo v sousedním Polsku nebo Maďarsku. Obě země těžily z toho, že jako ekonomicky zaostalé země mohly rychle přebírat nové technologie, výrobní a technické postupy ekonomicky vyspělejších zemí. V době fungování RVHP obchodovala ČR s vysokým objemem oceli, nákladních automobilů a celá ekonomika byla postavena na těžkém průmyslu. Po rozpadu RVHP nebyla ČR schopna konkurovat západním zemím, těžký průmysl byl zaostalý a bylo třeba provést restrukturalizaci a zaměřením se na jiné oblasti podnikání. V ostatních kandidátských zemích nebyl podíl těžkého průmyslu v ekonomice tak vysoký, zaměřoval se pouze na některé oblasti

a nebrzdil rozvoj ekonomiky. Další příčinu nesnadného přechodu na tržní ekonomiku a nízkou ekonomickou úroveň, spatřují mnozí analytici v nedůrazném a pomalém prosazování institucionálních a systémových změn. Zejména v oblasti privatizace, kdy ČR neměla připravenou právní stránku přechodu, stále přetrvávaly bariéry pro vstup na trh a vytvářelo se prostředí vhodné pro korupci a tunelování.

V oblasti makroekonomické stability si ČR vedla o poznání lépe. Stabilní byla česká koruna, zatímco maďarský forint a polský zlotý se potýkaly s devalvací měnového kurzu. Jako jediná z kandidátských zemí měla v období 1993-2000 míru inflace pod 10%. V Polsku a Maďarsku se inflace vyšplhala až na 19,5% resp. 18,1%. Slovensko se Slovinskem udržovalo míru inflace okolo 10% (*Fassmann a kol., 2001*). Ovšem jak bylo zjištěno i v zemích EU, které neměly příliš rozvinutou ekonomiku, byla vysoká míra inflace v těchto státech přirozený jev a umožňovala rychlejší restrukturalizaci. ČR měla dobrou výchozí pozici v oblasti výrobního kapitálu. Vlastnila a stále disponuje vysoce kvalifikovanou pracovní silou. Přestože objem fyzického kapitálu nedosahuje hodnot vyspělých zemí EU, stále patří k těm nejvyšším v zemích kandidátských. Důležitou součástí fyzického kapitálu jsou investice. Nejlepší výsledky v 90. letech mělo Slovinsko s ČR a objemem investic na obyvatele mezi 60-80 % stejného ukazatele EU-15. Dobře si vedlo i Slovensko s objemem 40-60%, v Polsku a Maďarsku se hodnota objemu investic pohybovala mezi 30-40%. Česká republika měla příznivé vyhlídky k tomu, aby v této oblasti dohnala vyspělé státy EU. Sílu ekonomiky země můžeme hodnotit i podle jiných makroekonomických ukazatelů, například podle míry zaměstnanosti a nezaměstnanosti, podílu ekonomicky aktivních obyvatel na obyvatelstvo v produktivním věku a další. Míra nezaměstnanosti od počátku 90. let rostla ve všech kandidátských zemích SVE. Česká republika s Maďarskem a Slovinskem udržovala míru nezaměstnanosti pod 10%, v letech 2000-2001 se pohybovala v rozmezí 6-9%, u Polska a Slovenska míra nezaměstnanosti atakovala hranici 20%, dvojnásobně tak převyšovala průměr zemí EU. Co se týče produktivity práce měřená na pracovníka, Česká republika se řadila až za Slovinsko a Maďarsko, přestože v HDP na obyvatele dosahovala vyšších hodnot. V období transformace ČR mohla využít vysokého podílu obyvatelstva v produktivním věku. Přibližně 70% obyvatel se nacházelo mezi věkem 15-64 let (*Fassmann a kol., 2001*). Tuto konkurenční výhodu ČR neměla příliš dlouho, kromě populačního boomu v 70. letech, se bude stále snižovat počet produktivních obyvatel a česká ekonomika se bude muset zabývat důchodovými reformami a změnou sociálního a zdravotního systému.

Porovnat celkovou ekonomickou úroveň jednotlivých zemí, umožňuje Evropský konvergenční indikátor (DCEI), který obsahuje soubor nejpřesnějších charakteristik, vypovídající o hospodářské vyspělosti dané ekonomiky. Tento indikátor vytvořený DGZ Deka Bank, hodnotí ekonomiky podle bodového systému a výsledky jsou pravidelně zveřejňovány ve Frankfurter Allgemeine Zeitung. Od roku 1992 Česká republika dosahovala v tomto hodnocení nejlepších výsledků ze všech kandidátských zemí SVE. V roce 2001 získala celkem 78 bodů ze 100 možných. Druhou příčku obsadilo Estonsko s Maďarskem, třetí Slovinsko, čtvrté Polsko a poslední místo z hodnocených zemí obsadilo Rumunsko (40/100). Nejvíce bodů obdržela ČR za monetární konvergenci (95), nejméně za konvergenci fiskální a institucionální (65). Maďarsko, Slovinsko i Polsko dosáhly lepších výsledků než ČR v institucionálním přiblížování, což se dalo vzhledem ke špatnému institucionálnímu prostředí v době transformace, předpokládat. Polsko získalo pouze 60 bodů v hodnocení reálné ekonomiky, dobře si vedlo u monetární konvergence. Maďarsko mělo nejstabilnější výsledky pohybující se mezi 70-80 body. Slovinsko se naopak potýkalo s velkými rozdíly. Získalo vysoké hodnocení reálné ekonomiky, ale nízké hodnocení za monetární a fiskální konvergenci (*Fasmann a kol., 2002*).

2.4.1 Politická a ekonomická situace Slovenska před vstupem do EU

Ve volebním období 1998-2002 úřadovala na Slovensku vláda Mikuláše Dzurindy, jejíž hlavní prioritou byla makroekonomická stabilita a prohlubování integračního procesu. Pozitivní výsledky zaznamenal slovenský kabinet v zahraničněpolitických otázkách, přestože mu byl vytýkán pomalý postup při vytváření potřebných institucí a se zaváděním mechanismů demokratického státu, naproti sousedním zemím.

Během restrukturalizace ekonomiky panovala na Slovensku vysoká míra nezaměstnanosti a občané vládě vytýkali, že nesplnila sliby v oblasti životní úrovně. Především pro malé a střední podnikatele, představovalo daňové zatížení příliš vysoké náklady. Ani příliv zahraničních investic do země nezaznamenal tížený efekt, který se od něj očekával. Prohlubovaly se ekonomické a sociální rozdíly mezi regiony. Úsporná opatření vlády v oblasti veřejných rozpočtů se dotkla zdravotnictví, školství, zemědělství i kultury. Ačkoliv si kabinet M. Dzurindy díky reformním krokům a vnitřním sporům ve vládě nezískal u občanů příliš obliby, podařilo se mu nastartovat slovenskou ekonomiku. V roce 2000 dosáhla inflace svého vrcholu (12,2%) a dále už jen klesala. Stejnou tendenci zaznamenaly i

úrokové sazby na mezibankovním trhu a růst HDP v druhé polovině roku podpořil lepší hodnocení slovenské ekonomiky ratingovými agenturami (*Leška, 2004*).

Důležitým mezníkem pro slovenskou politiku byly parlamentní volby, které se uskutečnily 20. a 21. září 2002. Očekávaným vítězem voleb se stala strana Hnutí za demokratické Slovensko – Lidová strana (HZDS-LS), pro kterou to byl ovšem historicky nejslabší výsledek (19,50% platných hlasů) a měla mizivou šanci sestavit koaliční vládu. Naproti tomu o největší překvapení voleb se postarala strana M. Dzurindy Slovenská demokratická a křesťanská unie (SDKÚ), která obsadila 2. pozici (15,09%) a odsunula Ficův SMĚR až na 3. místo (13,46%), (*Statistický úřad Slovenska, 2013*). Občané Slovenska dali jasně najevo, že si přejí integraci do evropských a transatlantických struktur a volili strany, které jim vstup do EU a NATO zaručovaly. Koaliční vláda tvořená SDKÚ, SMK (Strana maďarské koalice), KDH (Křesťanskodemokratické hnutí) a ANO (Aliance nového občana) měla velkou šanci na úspěch a M. Dzurinda mohl pokračovat v reformách, které v předchozím období nestihl dokončit. Dne 10. dubna 2003 vláda schválila Smlouvu o přistoupení k EU v plném rozsahu, občané se v referendu vyslovili pro vstup do EU a po ratifikačním podpisu prezidenta R. Schustera 26. srpna 2003 už nic nebránilo vstupu Slovenska do Evropské unie.

2.4.2 Politická a ekonomická situace v Polsku před vstupem do EU

Polsko, stejně jako ostatní země bývalého Sovětského svazu, prošlo procesem transformace. K nastolení demokracie, liberalizaci obchodu a tržní ekonomice přispěl především plán Leszka Balcerowicze⁷, který byl přijat v roce 1989. Ekonomická transformace s sebou nesla i negativní jevy v podobě vysoké nezaměstnanosti, snižujících mezd a zvyšující se nerovnosti mezi chudou a bohatou společností. Mnozí voliči nebyli s průběhem a především s délkou transformace spokojeni. Tato skutečnost se projevila ve volbách v roce 1993, kde nejvíc hlasů obdržely opoziční postkomunistické strany. Vláda ve svém funkčním období dokázala stabilizovat makroekonomickou situaci. Do Polska začaly proudit přímé zahraniční investice, vznikla nová pracovní místa a míra nezaměstnanosti klesla z 16% v roce 1994 na 10,3% v roce 1997. Pozitivní krok na mezinárodní scéně udělalo Polsko vstupem do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) v roce 1996. V roce 1997 se uskutečnily parlamentní volby. Vítězem voleb se stala koalice Volební akce Solidarita (AWS)

⁷ Polský ministr a ekonom, autor návrhu Plán Balcerowicz, který předpokládal přechod centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní pomocí šokové metody.

a naopak propadli postkomunistické strany. Polská lidová strana (PSL) získala pouze 7,3% hlasů. Během funkčního období nové vlády pokračovaly započaté reformy a proběhla rozsáhlá reforma veřejných služeb. Polská ekonomika zažívala další pokles a vláda ztrácela důvěru voličů. To se promítlo i v prezidentské volbě v roce 2000, když kandidát AWS Marian Krzaklewski obdržel drtivou porážku od zbylých dvou kandidátů. Aleksander Kwaśniewsky byl znovu zvolen polským prezidentem. V posledních parlamentních volbách, které proběhly ještě před vstupem Polska do EU, zvítězil Svaz demokratické levice (SLD) - Unie práce (UP). SLD-UP byl nucen vytvořit koaliční vládu s PSL, která ovšem díky rozdílným názorům na přistoupení Polska do EU neměla dlouhé trvání (rozpad v roce 2003). Od roku 2001 se polské hospodářství dostalo do fáze růstu, převážně díky soukromému sektoru (produkce 75% HDP). Došlo k poklesu míry inflace, avšak míra nezaměstnanosti stále vykazovala nárůst oproti předešlému volebnímu období (*Doležalová, 2007*).

Polsko dokázalo urychlit pokrok v procesu přistoupení do EU. Česká republika se spolu s Maďarskem obávala, že jejich vstup bude odložen díky nepřipravenosti Polska. Ukázalo se, že jejich obavy byly neoprávněné. Polsko se stalo dynamicky rozvíjející zemí a bylo přijato za člena EU s ostatními kandidátskými zeměmi 1. května 2004.

2.4.2 Politická a ekonomická situace v Maďarsku před vstupem do EU

První svobodné parlamentní volby proběhly po pádu komunismu v Maďarsku 25. března 1990. Vítězem se stalo pravicové Maďarské demokratické fórum (MDF), které vytvořilo pravostředovou koalici s Křesťanskodemokratickou lidovou stranou (KDNP) a Stranou nezávislých drobných zemědělců (FKGP). Tato koalice se ve svém programu zavázala rozvíjet demokracii a tržní ekonomiku a podporovat křesťanské a národní hodnoty. Hospodářskou situaci v Maďarsku na počátku 90. let nepříznivě ovlivňoval proces transformace. V roce 2001 došlo k meziročnímu propadu HDP o 8%, míra inflace dosahovala 35% a také míra nezaměstnanosti se udržovala ve vysokých hodnotách. Maďarsko si zvolilo gradualistickou metodu při přechodu na tržní ekonomiku a transformace probíhala pomalu a nejdéle ze všech transformujících zemí SVE. To se odrazilo na výsledcích parlamentních voleb v roce 1994 a socialisté získali v parlamentu většinu. Vláda v čele s ministrem financí Lájose Bokrosem začala se stabilizačními opatřeními a reformami. Obyvatelé Maďarska se museli smířit s poklesem životní úrovně. V dalších volbách v roce 1998 zvítězila pravicová strana Maďarská občanská unie Viktora Urbána. Během jeho volebního období došlo

v Maďarsku k ekonomickému růstu. Zvýšily se příjmy obyvatel i jejich spotřeba. V roce 2002 proběhly prezidentské volby. Prezidentem se stal Ferenc Mádl. Maďarsko se připravovalo na vstup do EU. Díky příznivé ekonomické situaci a politické stabilitě bylo Maďarsko hodnoceno Komisí jako jedna z nejlépe připravených zemí na vstup do EU. Referendum o přistoupení k EU se konalo 12. dubna a pro vstup se vyjádřilo 83,76% voličů (*Zíka, 2010*).

3 Problematika přístupového procesu ČR do EU

3.1 Vztahy České republiky a EU

Československo si svou strategickou polohou v srdci Evropy a vysokou mírou otevřenosti ekonomiky předurčilo členství v mezinárodním integračním uskupení. Přesto jako zakládající člen Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) orientovalo svůj zahraniční obchod výhradně na východ Evropy a spolupráce s Evropským společenstvím byla velmi omezená. Během 70. - 80. let se vzájemné vztahy mezi Československem a ES udržovaly pouze na úrovni obchodu se zbožím. V roce 1978 uzavřela ČSSR s Evropským společenstvím uhlí a oceli (ESUO) tzv. autolimitační⁸ sektorové ujednání pro obchod s hutnickými výrobky. V roce 1984 byla uzavřena bilaterální textilní dohoda mezi ČSSR a EHS. První diplomatické vztahy navázala Evropská společenství s ČSSR v roce 1988. V témže roce podepsali zástupci obou stran Dohodu o obchodu průmyslovými výrobky mezi ČSSR a EHS. Jednalo se o obchodní smlouvu založenou na principu nejvyšších výhod podle pravidel GATT. Smlouva vstoupila v platnost 1. dubna 1989 a byla sjednána na 4 roky. Po listopadových událostech téhož roku v Československu byla smlouva již po prvním roce platnosti zrušena a nahrazena dohodou novou. Novou obchodní dohodou došlo k prohloubení vzájemných bilaterálních vztahů (*Evropská komise, 2012a*). Užší spolupráce mezi oběma stranami začala v 90. letech, kdy se země střední a východní Evropy snažily zapojit do integračního procesu a naplnit tak cíle, které si kladla úspěšná ekonomická a politická transformace v těchto státech.

Během irského předsednictví, v první polovině roku 1990, byla uskutečněna vládní setkání se zástupci Maďarska, Polska, ČSSR na jedné straně a Evropským společenstvím na straně druhé, která společně s konaným summitem Evropské rady v Dublinu rozhodly, že s těmito zeměmi budou zahájeny jednání o přidružení k ES. Československo vstoupilo do programu PHARE⁹, získalo tak finanční prostředky v podobě grantů a úvěrů na podporu restrukturalizace ekonomiky. V ekonomické oblasti došlo 7. května 1990 k podpisu další smlouvy, tzv. kooperační Dohody o obchodu, obchodní a hospodářské spolupráci mezi ČSFR a Evropským hospodářským společenstvím (EHS) a Evropským společenstvím pro atomovou

⁸ Autolimitační dohody zavazovaly země, že nepřekročí ve vzájemném obchodu stanovené kvantitativní a cenové limity.

⁹ Program PHARE založený v roce 1989 byl původně určen pouze pro pomoc Maďarsku a Polsku při restrukturalizaci ekonomiky. Po vstupu Lucemburské šestky do EU začaly z tohoto fondu čerpat finanční prostředky i další země.

energii (EURATOM) sjednanou na 10 let. Významný pokrok ve spolupráci mezi ČSFR a ES potvrdila první asociační dohoda sjednaná mezi těmito stranami 16. prosince 1991. Jednání o Evropské dohodě probíhaly již od prosince roku 1990 a měly 8 kol, ve kterých se usilovalo o dosažení kompromisu přijatelného pro obě strany. Evropské (Asociační) dohody jsou základním právním rámcem vztahů mezi EU a přidruženými zeměmi SVE. Všechny jiné právní dokumenty jsou právně závazné pouze tehdy, jsou-li součástí Evropských dohod. Evropské dohody měly obsahovat závazek zaručující budoucí vstup přidružené země do EU, ale po odmítnutí EU implementovat tento závazek do dohod, byly země pouze ujištěny o tom, že se s nimi jako budoucími členy EU počítá. Pro přidružené země bylo stanoveno přechodné desetileté období pro přiblížení se a implementaci právních norem Evropského společenství. Pro ČR bylo toto období stanoveno do roku 2005. Vzhledem k tomu, že se blížilo rozdělení České a Slovenské federativní republiky na dva samostatné státy Českou republiku a Slovenskou republiku, první Evropská dohoda nebyla ratifikována a nikdy nevstoupila v platnost (Plchová, 2005).

Současně s Evropskou dohodou byla sjednána Prozatímní dohoda o obchodu a otázkách s obchodem souvisejících mezi ČSFR a EHS a ESUO, u které na rozdíl od Evropské dohody nebyla potřebná ratifikace a nedocházelo tak ke zbytečnému zdržování v naplňování dohody. Prozatímní dohoda vstoupila v platnost 1. března 1992. Po rozdělení federace uznala ES diplomaticky nezávislou Českou republiku, která převzala všechny závazky vyplývající z již uzavřené Prozatímní dohody a zároveň se domluvila se Slovenskou republikou na rozdělení celních kvót, stropů a jiných právních záležitostí. Součástí staronové Prozatímní dohody byly dva protokoly, Doplnkový protokol obsahující změny, které nastaly po rozdělení federace a protokol Dodatkový. Aby mohly být dále upravovány vztahy mezi Českou republikou a Evropskými společenstvími, musela být sjednána nová asociační dohoda. *Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé* byla přijata při zasedání Rady ES 4. října 1993 a vstoupila v platnost 1. února 1995 (Evropská komise, 2012a). Nově vzniklá dohoda vycházela z původní asociační dohody a předpokládala vytvoření zóny volného obchodu průmyslovými výrobky do 1. ledna 2002. Mezi ČR a ES předpokládala hospodářskou, kulturní a finanční spolupráci, především v oblasti energetiky, školství, malého a středního podnikání a jiných. Podobně jako u Prozatímní dohody, tak i u Evropské dohody byly její součástí i Dodatkové protokoly a navíc i tzv. suspenzivní klauzule, která umožňovala

zrušení Evropské dohody, a to bez konzultací, pokud druhá strana poruší závažným způsobem smluvní závazky nebo dojde k nedodržení lidských práv a svobod.

3.2 Přístupová jednání EU s Českou republikou

Na zasedání Evropské rady v Kodani v červnu 1993 bylo rozhodnuto, že země střední a východní Evropy, se kterými má EU uzavřené asociační dohody, se mohou stát členy EU. Předpokladem pro přistoupení bylo splnění ekonomických a politických podmínek, přijetí povinností spojených se členstvím v EU a převzetí *acquis communautaire*.¹⁰

Kodaňská kritéria pro vstup do EU:

1. stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát, lidská práva a respekt vůči menšinám a jejich ochranou,
2. existence fungující tržní ekonomiky, schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami působící na jednotném trhu EU,
3. a) schopnost převzít závazky vyplývající ze členství, komunitární závazky včetně plnění cílu politické, hospodářské a měnové unie (*Hobza, 2009, str. 244*),
3. b) doplněné madridské kritérium (1995) – schopnost Evropské unie přijmout nové členy a zachovat plynulost probíhající evropské integrace.

V následujícím roce pokračovaly jednání o přistoupení přidružených zemí SVE. Na summitu Evropské rady v německém Essenu se zrodila **předvstupní strategie**, dále zpracována v Bílé knize¹¹ (1995). Předvstupní strategie si kladla za cíl pomoci kandidátským zemím při procesu sbližování. Strategii tvořily tři hlavní pilíře: Evropské dohody, strukturovaný dialog a předvstupní pomoc v podobě programu PHARE. Vytvořené tzv. strukturované vztahy mezi zeměmi SVE a institucemi EU měly poskytnout vzájemnou důvěru a vytvořit rámec pro projednávání konkrétních témat. V praxi se strukturovaný dialog příliš neosvědčil. Setkání, která v jeho rámci probíhala, byla nekonkrétní a vedená na velmi obecné

¹⁰ Francouzský termín pro souhrn všech právních pravidel Evropské unie. Používá se především ve vztahu k zemím, které jsou přijímány za nové členy EU. Přistupující země musejí přijmout práva a povinnosti vyplývající ze členství v EU (*Bomberg et al., 2008*).

¹¹ Bílá kniha schválena 3. 5. 1995 sloužila jako návod pro kandidátské země při přebírání *acquis communautaire* v rámci vnitřního trhu EU. Navrhovala postup, jakým způsobem sblížit legislativu, stanovovala optimální časový harmonogram při zavádění *acquis* a obsahovala i reformy organizační struktury.

úrovni, často zdoluhavá a nepravdivá. Kandidátské země si stěžovaly, že se setkání neúčastní více expertů, kteří by řešili konkrétní otázky a některé citlivé oblasti byly v rámci dialogu řešeny velmi omezeně nebo vůbec. Bylo jasné, že strukturovaný dialog nesplnil své cíle, a proto byl později nahrazen Evropskou konferencí (Karlová, 2007).

Další důležitý krok k rozšíření Unie nastal při madridském summitu (1995), kde Evropská rada vyzvala Evropskou komisi, aby vytvořila kritéria posudků na žádosti o členství v EU. Evropská rada také rozhodla, že po skončení mezivládní konference a vypracování zpráv o připravenosti jednotlivých kandidátských zemí, stanoví datum zahájení negociačního procesu.

Česká republika podala oficiální žádost o členství v EU, jako jedna z posledních zemí SVE, během italského předsednictví 17. ledna 1996. Důvodem byl postoj koaliční vlády, převážně premiéra Václava Klause k Evropské Unii. Otázka přistoupení podle něj patřila do oblasti zahraniční politiky a měla zajistit ČR místo ve stabilním Evropském společenství. Opačný postoj zastával v té době prezident Václav Havel, který upozornil na důležitost stát se členem demokratického společenství a prohlubovat svobody občanů. Rada EU přijala 29. ledna 1996 českou žádost o členství a požádala Evropskou komisi o vypracování posudku připravenosti ČR na vstup do EU. Evropská komise předložila 16. července 1997 Radě EU a Evropskému parlamentu dokument **Agenda 2000**. Dokument obsahoval 3 části. První část (Za silnější a širší Evropu) zahrnoval návrh rozpočtu EU pro období 2000-2006, politiky EU a úkoly spojené s rozšířením EU (reforma společné zemědělské politiky a politiky sociální a hospodářské soudružnosti). Druhá část (Náročné úkoly rozšíření) se zabývala dopady rozšíření EU na kandidátské země SVE a posílení předvstupní strategie, která obsahuje dva nové prvky – Přístupové partnerství a účast kandidátských zemí na programech Společenství a třetí svazek obsahoval Stanovisko k žádosti České republiky o členství a stanoviska k ostatním kandidátským zemím. Posudky kandidátských zemí byly k Agendě 2000 připojeny formou přílohy, nejednalo se proto o hlavní obsah tohoto dokumentu, jak mnohé kandidátské země očekávaly. Komise doporučila Radě na základě hodnotících posudků zahájit jednání o členství s Kypr, Českou republikou, Polskem, Maďarskem, Estonskem a Slovinskem. Na lucemburském zasedání Evropské rady v prosinci 1997 bylo rozhodnuto, že Komise bude nadále podávat Radě pravidelné zprávy o připravenosti kandidátských zemí na vstup do EU (Černoch, 2003).

Evropská rada na svém zasedání v Lucemburku 1997 také rozhodla o nové posílené předvstupní strategii. Původní essenská strategie z roku 1994 byla pro kandidátské země nedostatečná. **Zesílená předvstupní strategie** obsahovala nástroje původní strategie (Evropské dohody), jakož to základ vztahů mezi kandidátskými zeměmi a EU a dále byla rozšířena o nástroje nové – **Přístupová partnerství** (Accession Partnership) a **posílená předvstupní pomoc**. Přístupové partnerství hrálo klíčovou roli v posílení vztahů mezi EU a kandidátskými zeměmi. Tento dokument stanovil jednotlivým kandidátským zemím krátkodobé a střednědobé priority při dosahování plnění kodaňských kritérií i poskytnuté finanční zdroje a časový plán. Reakcí kandidátských zemí na vstupní partnerství jsou **Národní programy** přípravy na členství, ve kterých se podrobněji rozebírají a konkretizují údaje z přístupového partnerství. První neoficiální přístupové partnerství bylo vypracováno v roce 1998 jako šablona pro konečnou verzi dokumentu. Na jeho základě česká vláda schválila první verzi českého Národního programu pro přípravu České republiky na členství v Evropské unii (*Lazarová, 2001*). Druhým prvkem Přístupového partnerství byla **Evropská konference**, která nahradila neúspěšný strukturovaný dialog. Konference měla prohloubit spolupráci v oblastech společné zahraniční a bezpečnostní politiky, justice a vnitřních věcí, regionální a ekonomické spolupráce v rámci vnitřního trhu. Setkání probíhala jednou ročně a zúčastnili se jich nejvyšší představitelé kandidátských a členských zemí a předseda Evropské komise.

3.3 Přístupový proces a zahájení negociací

Proces rozšiřování byl zahájen 30. března 1998 v Bruselu, kde se sešli ministři zahraničních věcí členských a kandidátských zemí EU včetně ministra zahraničí ČR Jaroslava Šedivého. Další den, tedy 31. března 1998 EU zahájila oficiálně jednání o přistoupení s ČR a dalšími členy tzv. lucemburské skupiny¹². Za EU a její členské státy vyjednávala Úkolová skupina pro jednání o přistoupení, složená z 6 týmů. Každý tým měl svého vyjednávače pro jednotlivé země a také každá kandidátská země si vytvořila vlastní vyjednávací tým. Za Evropskou komisi byl zvolen hlavním vyjednávačem Klaus van der Pas, konzultační skupinu pro ČR vedl do roku 2000 Michael Leigh, po něm nastoupil Rutger Wissels. Do čela českého vyjednávacího týmu byl jmenován náměstek ministerstva zahraničních věcí Pavel Telička.

¹² Lucemburská šestka představovala šest zemí (Kypr, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Polsko a Slovinsko), které zahájily přístupová vyjednávání 31. března 1998. Helsinská skupina kandidátských zemí (Bulharsko, Malta, Lotyšsko, Litva, Slovensko a Rumunsko) se k nim připojila od roku 2000.

První částí vyjednávání byl tzv. screening, který srovnával legislativu přístupové země a evropského práva, identifikoval případné problémy a připravoval země na převzetí *acquis*. Česká republika zahájila screening 27. dubna 1998. Evropské právo bylo v rámci screeningu rozděleno do 31 kapitol, jak ukazuje následující tabulka.

Tab. 3.1 Kapitoly Screeningu

Kapitoly screeningu			
1. volný pohyb zboží	9. doprava	17. věda a výzkum	25. celní unie
2. volný pohyb osob	10. daně	18. školství	26. vnější vztahy
3. volný pohyb služeb	11. hospodářská a měnová unie	19. telekomunikace a IT	27. spol. zahr. a bezp. politika
4. volný pohyb kapitálu	12. statistika	20. Kultura a audiovizí	28. finanční kontrola
5. právo společností	13. soc. politika a zaměstnanost	21. regionální politika	29. finance a rozpočet
6. soutěžní politika	14. energetika	22. životní prostředí	30. instituce
7. zemědělství	15. průmyslová politika	23. ochrana spotřebitelů a zdraví	31. ostatní
8. rybolov	16. malé a střední podniky	24. justice a vnitřní vztahy	

Zdroj: Cihelková Eva, Vnější ekonomické vztahy Evropské unie 2003, s. 604, vlastní zpracování

Před samotným jednáním o kapitolách screeningu přijala Rada vyjednávací stanovisko Unie, stejně tak učinily kandidátské země zastoupené skupinou hlavního vyjednávače. Screening začal nejméně problematickými kapitolami, u kterých se čekalo hladké vyjednávání a první kolo jednání konané 10. listopadu 1998 skončilo pro kandidátské země úspěšně. Podařilo se uzavřít prvních 7 kapitol. Během roku 2000 byly otevřeny zbývající kapitoly (poslední dvě kapitoly se otevřely až v poslední fázi přístupového procesu) a k 14. 6. 2001 měla ČR předběžně uzavřených 19 kapitol (*Lazarová, 2001*). Přehled uzavřených kapitol kandidátských zemí SVE znázorňuje Příloha 1.

3.3 Kodaňská kritéria a jejich plnění ČR v procesu přistoupení

Kodaňská kritéria byla vytvořena proto, aby bylo zajištěno rovnocenné zacházení se všemi kandidátskými zeměmi. Zároveň měla kritéria zaručit objektivnost hodnocení přístupového procesu zemí SVE do EU. Evropská rada obdržela každoročně pravidelné zprávy o pokroku, kterého jednotlivé kandidátské země dosahují v přípravě na vstup a

členství v EU. Tyto zprávy vypracovávala Evropská komise, jak bylo rozhodnuto na zasedání Evropské rady v Lucemburku.

3.3.1 Pravidelná zpráva Evropské komise za rok 1998 o pokroku ČR ke vstupu do EU

Politická kritéria členství Česká republika plnila již v Posudku komise z roku 1997. Během let 1997 a 1998 došlo ke změně vlády. Nejprve 30. listopadu podala druhá vláda Václava Klause demisi (aféra s financováním ODS) a nahradila ji dočasná vláda Josefa Tošovského od 2. ledna 1998, která skončila volbami do poslanecké sněmovny v červnu 1998. V těchto předčasných volbách vyhrála strana Miloše Zemana ČSSD a sestavila menšinovou vládu s podporou ODS (podepsána *Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou*)¹³, která úřadovala až do července 2002 (*Vláda ČR, 2009*). Evropská komise konstatovala, že změnou vlády nedošlo k výraznému posunu české politiky k EU. V celkovém hodnocení politických kritérií doporučila Komise České republice posílit integraci romských menšin do společnosti, zkvalitnit přístup k veřejným službám pro všechny, zrychlit a zlepšit fungování soudnictví (velká kritika ze strany Komise) a zabývat se problémem korupce.

Ekonomická kritéria byla podle zprávy Evropské komise také splněna, přestože se české hospodářství nacházelo v nepříznivé situaci. Od roku 1997 nastalo výrazné zpomalení hospodářského růstu, došlo k prudkému nárůstu nezaměstnanosti. V roce 1997 činila podle Ministerstva práce a sociálních věcí průměrná míra evidované nezaměstnanosti 4,3% zatímco v dalším roce představovala již 6,0% (*MPSV, 2006a*). Ve sledovaném období byly rovněž zaznamenány pozitivní výsledky ve snižování deficitu běžného účtu (ze 1,7 mld. ECU v 1. pol. roku 1997 na 400 mil. v 1. pol. roku 1998) a obchodní bilance, zapříčiněné zmiňovaným poklesem hospodářského růstu. Česká republika pokračovala dále ve svých reformách, které bylo potřeba urychlit. Podle kodaňských kritérií byla Česká republika považována za zemi s funkčním tržním hospodářstvím a ve střednědobém horizontu byla připravena odolat konkurenčním tlakům a tržním silám uvnitř Unie. V obecném hodnocení Komise uznala, že došlo od Posudku k určitému pokroku, avšak je potřeba urychlit restrukturalizaci podniků a

¹³ Jinak zvaná opoziční smlouva je termín označující spolupráci politických stran ČSSD a ODS, která umožnila menšinové vládě Miloše Zemana stabilně fungovat.

privatizaci bank. Ke zlepšení situace ve finančním sektoru by mohla napomoci nově ustanovená nezávislá Komise pro cenné papíry.

Ve třetí části kodaňských a doplněného madridského kritéria (schopnost převzít povinnosti vyplývající ze členství v EU) zaznamenala Česká republika nejmenší pokrok. Kritika Evropské komise v přibližování k aquis EU ve stanoveném období dopadla téměř na všechny odvětví českého hospodářství. Jeden z mála pozitivních pokroků, které ve svém hodnocení EK zmínila, bylo přibližování ČR k aquis SZBP, které probíhalo bez problémů. Také sbližování aquis v oblasti cel hodnotila Komise uspokojivě. Mezi nejvíce kritizované sektory české ekonomiky patřil finanční sektor, ve kterém chyběl účinný systém vnitřní finanční kontroly. Další neuspokojivý a minimální posun zaznamenala EK v oblasti spravedlnosti a vnitra (*Pravidelná zpráva EK o ČR, 1998*).

Reakce na kriticky hodnotící zprávu Evropské komise byly vesměs stejné. Podle výzkumu společnosti SOFRES-FACTUM, uveřejněného na stránkách Institutu pro evropskou politiku, považovali občané České republiky kritické hodnocení ze strany Komise za oprávněné a poukazovali na pomalé a nedostatečné tempo, jakým byly přípravy na členství uskutečňovány. Na 14. schůzi Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu Parlamentu České republiky se k hodnotící zprávě vyjádřil místopředseda vlády Egon Lánský. Podle něj nebylo hodnocení Komise pro vládu žádným překvapením, protože ČR o svých nedostatecích věděla a proces přibližování k aquis EU nebyl ani z poloviny hotový (*Senat.cz*). Politici přičítali kritiku Evropské komise nestabilní politické situaci, která se u nás v posledních letech nacházela. Prezident Václav Havel vyzval vládu, aby urychlila kroky k sjednocení české a evropské legislativy. Předseda vlády Miloš Zeman reagoval na zprávu Komise slovy, že *"je velmi dobré, když někdo strhne Potěmkinovu vesnici a když někdo těm, kdo tak dlouho tvrdili, že jsme premiantem střední Evropy, konečně řekne krutou pravdu"* (*Prátová, Radio Praha, 1998*). Jeho vláda vzala negativní hodnocení z Bruselu jako výzvu a uvedla, že je připravena posunout Českou republiku blíže ke členství v Evropské unii.

3.3.2 Pravidelná zpráva Evropské komise za rok 1999 o pokroku ČR ke vstupu do EU

Vláda Miloše Zemana měla po zveřejněné zprávě Komise o pokroku ČR ke vstupu do EU za rok 1998 velké ambice, přesto se ji v následujícím roce nepodařilo splnit požadavky Evropské komise. *Jak píše Pehe (1999) posudek EU, zveřejněný v říjnu 1999, tak vlastně jen zopakoval výčet nedostatků, který obsahoval i posudek v roce 1998.*

Politická situace se v zemi za poslední rok nezměnila. Vyvinuté úsilí vlády dosáhnout pokroku v procesu přistoupení bylo znatelné, ale zdoluhavý proces navrhování a schvalování legislativních aktů brzdil vládní aktivitu. Dalším problémem byla slabá pozice vlády, která musela vyjednávat s opozičními stranami o podpoře a sama tak nedokázala v parlamentu prosadit zásadní reformy. Komise opět připomněla, že je potřeba věnovat zvýšenou pozornost reformě soudnictví a zabývat se otázkou národnostních menšin (Romů) a jejich začlenění do společnosti. Za pozitivní krok v oblasti bezpečnosti státu může být považován březnový vstup České republiky do Severoatlantické aliance (*Pravidelná zpráva EK o ČR, 1999*).

Stejně jako politická situace, tak i ekonomická situace České republiky nezaznamenala během daného období výrazných změn. Česká ekonomika se nacházela v recesi, reálný HDP dále klesal, snížily se i reálné příjmy, průměrná míra nezaměstnanosti k 31. 12. 1999 dosáhla rekordní hodnoty 9,4% (*MPSV, 2006b*). Ve druhé polovině roku byla pro Českou republiku ekonomická situace příznivější. Inflace začala prudce klesat a dosahovala hodnot srovnatelných s EU. Pozitivně se Komise vyjádřila k dokončené privatizaci Československé obchodní banky, zároveň upozornila na potřebu promptně pokračovat ve zbývajících reformách, boji proti korupci a zprůhlednit veřejné finance. Hodnotící zpráva ocenila i činnost nově vzniklé Komise pro cenné papíry, která výrazně napomohla ke zlepšení situace na kapitálových trzích.

Světová banka uvedla ve své Souhrnné zprávě (1999, s. 28), že reforma veřejné správy v České republice zůstává v několika klíčových oblastech stále v raném stádiu. Stejný názor byl prezentován i Evropskou komisí. V České republice neexistoval jednotný systém veřejné správy schopný efektivně provádět sbližování s acquis EU. Současně nebyly k dispozici finanční prostředky a odborní zaměstnanci (soudci, zaměstnanci veřejné správy,...), kteří by napomohli k rychlejšímu pokroku. Ani v dalších oblastech vnitřního trhu nebylo dosaženo legislativního sladění s EU, a to především v oblasti justice, ochrany hranic a životního prostředí. Přestože Česká republika splnila krátkodobé cíle Přístupového partnerství, nebyly výsledky pro Komisi uspokojivé.

Předseda Vlády ČR Miloš Zeman se na schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z 21. října 1999 vyjádřil k této již druhé kritické zprávě Evropské komise. Ve svém projevu připomněl, že Evropská komise posuzuje pokrok v přijímání acquis pouze podle zákonů přijatých, a to že měla vláda připravený soubor 15 zákonů týkajících se reformy

veřejné správy, nebrala v potaz. Na kritiku českého soudnictví reagoval návrhem novely zákona o občanském soudním řádu a dalšími připravovanými materiály pro reformu soudnictví. Další problémovou otázkou byla situace Romů v České republice. Miloš Zeman ve svém projevu konstatoval, že je potěšen oceněním amerického Kongresu vůči stanovisku vlády a Poslanecké sněmovny, které zaujala ve věci výstavby betonové zdi v Matiční ulici vůči romské menšině¹⁴ (*Digitální depozitář PS Parlamentu ČR, 1999*).

3.4 Přechodná období vyjednaná ČR

Během jednání o jednotlivých kapitolách si kandidátské země i ES mohly vyjednat tzv. přechodná období. V těchto obdobích neplatila pro nově přijatou členskou zemi Evropské unie některá ustanovení *acquis*. Evropská unie apelovala na kandidátské země, aby zvážily nutnost aplikace přechodného období, nebo alespoň v jejím případě snížily počet požadavků. Česká republika si vyjednala přechodná období v 7 oblastech – volný pohyb osob, volný pohyb kapitálu, zemědělství, doprava, daně, energetika a životní prostředí.

Volný pohyb osob - v této oblasti bylo na Českou republiku aplikováno přechodné období až 7 let. Po prvních 2 letech omezení proběhlo automatické hodnocení o tom, jaký vliv mělo omezení na trh práce. Česká republika mohla podobné omezení učinit i u pracovníků z jiných členských států EU na svém trhu práce. Německo a Rakousko si vyjednaly přísnější přechodný režim pro poskytování služeb českých firem na jejich pracovním trhu u citlivých odvětví. Pokud by otevření trhu pro Českou republiku poškodilo domácí pracovníky, mohly tyto státy omezit volný pohyb služeb českých firem. Jednalo se především o služby jako stavebnictví, pečovatelské služby a jiné (*Šlosarčík, 2004*).

Volný pohyb kapitálu - Česká republika si vyjednala 5leté přechodné období na omezení nabytí nemovitostí vedlejšího bydlení (rekreační zařízení) a pozemků určených pro tyto stavby pro obyvatele z jiných členských států EU. Pro nákup zemědělské půdy a lesů bylo stanoveno přechodné období 7 let. Původně měly být tyto půdy chráněny 10 let, ale po dohodě s EU došlo ke snížení.

¹⁴ Ústecký magistrál rozhodl postavit 13. října 1999 betonový plot ve čtvrti Neštětice v Matiční ulici, který odděloval nepřízpůsobilé občany žijící v holobytech od ostatních obyvatel rodinných domů. Vláda tento krok odsoudila a 29. listopadu byla betonová zeď zbourána.

Zemědělství - žádost o přechodné období v tomto sektoru byla Českou republikou stáhnuta. Evropská unie povolila v českých drůbežárnách do konce roku 2009 výšku klecí pro slepice-nosnice, která nesplňovala výškové limity.

Doprava - v této kapitole bylo dohodnuto 5leté přechodné období pro nákladní kabotáž¹⁵, jak u českých dopravců pohybujících se na území jiných členských států, tak pro dopravce z členských států EU provádějících kabotážní přepravu na území České republiky. Bylo na vlastním posouzení členských států, zda přechodné období uplatní či nikoliv (*Šlosarčík, 2004*).

Daně - v daňové politice navrhovala Česká republika několik přechodných období, od většiny z nich nakonec upustila. Přechodné období vyjednala pro dodávky tepla, u kterých platila snížená sazba DPH do konce roku 2007. Další 3leté přechodné období se vztahovalo na stavební práce a dodávky stavebních objektů určených k bydlení, kde také zůstala snížená sazba DPH (5%). Do konce roku 2006 platilo přechodné období pro tabákové výrobky a cigarety, u nichž se uplatňovala nižší spotřební daň, pro nejžádanější cenovou kategorii cigaret bylo stanoveno přechodné období až do konce roku 2007. Trvalá výjimka byla dohodnuta u výše obratu pro povinnou registraci plátců DPH. Pokud roční obrat nepřesáhne částku 35 000 eur, mohou se podnikatelé sami rozhodnout, zda se registrují jako plátců DPH či nikoliv. Druhá trvalá výjimka se vztahovala na spotřební daň z lihu u tradičních domácích destilátů vyrobených pro vlastní spotřebu pěstitelů.

Energetika - Česká republika dojednala přechodné období pro vytvoření minimálních nouzových zásob ropy do konce roku 2005 a omezení přístupu členským státům EU na trh se zemním plynem do konce roku 2004.

Životní prostředí - přechodné období do konce roku 2005 v oblasti ochrany životního prostředí vyjednala Česká republika pro nižší standardy na nakládání s odpady (*směrnice 94/62/EC o obalech a obalových odpadech*). Pro povinnou výstavbu čističek odpadních vod u měst s 2000-10000 obyvateli bylo dohodnuto přechodné období do konce roku 2010. Poslední přechodné období pro Českou republiku vztahující se k omezení emisí oxidu siřičitého pro dva průmyslové podniky - teplárna Přerov a Nová Huť, a. s. (*Nesejt, 2004*).

¹⁵ Kabotáž představuje dočasné provozování vnitrostátní silniční přepravy zboží pro cizí potřebu na území jiného státu, nesmí se tedy jednat o přepravy na pravidelné, trvalé nebo systematicky vykonávané bázi (Dopravní noviny, 2009).

3.5 Přechodná období vyjednaná EU

Evropská unie si stejně jako kandidátské země vyjednala v určitých oblastech přechodná období, která starým členským státům pomáhala vyrovnat se s konkurenčními tlaky nových členských států EU.

Volný pohyb osob - Evropská komise předložila v roce 2001 návrh na 5leté přechodné období s možným prodloužením o další dva roky pro volný pohyb osob. V tomto období mohly členské státy uplatňovat vlastní opatření v podobě restrikcí na trhu práce nebo naopak otevřít trh pracovníkům nově přijatých zemí (mimo Kypr a Maltu). Po uplynutí dvou let zpracovala Komise situační zprávu, podle které Rada jednomyslně rozhodla, zda bude přechodné období zkráceno či ponecháno v původní délce. Jakýkoliv členský stát mohl požádat o vypracování další situační zprávy, podle níž by Rada přechodné období zkrátila.

Čeští pracovníci po vstupu ČR do EU neprojevovali výrazný zájem o práci v zahraničí, přesto některé země trvaly na co nejdelším omezení svého pracovního trhu pro pracovníky z nově přijatých zemí EU. Pokud některý členský stát uplatňoval přechodné období v této oblasti, pak nebránil pracovníkům vstup na svůj trh práce, ale požadoval pracovní povolení vystavené místním úřadem práce.

Doprava – stejné podmínky jako ČR si v této oblasti vyjednala EU. Pětileté přechodné období na vnitrostátní nákladní silniční přepravu (kabotáž).

Zemědělství - v této problémové oblasti bylo stanoveno několik přechodných období. Nejdůležitější přechodné období se týkalo financování sektoru zemědělství v nových členských státech. Nebylo možné použít stejný systém dotací, který byl stanoven pro současné členské státy, aniž by se nenavýšil rozpočet EU. V rámci stanoveného desetiletého období mohli zemědělci v nově přijatých členských státech získat přímé platby, které při vstupu do EU neobdrželi v plné výši. Postupné navyšování přímých plateb tzv. phasing in, začalo na 25% přímých plateb EU-15 v roce 2004. Každoročně se výše plateb navyšovala o 5 procentních bodů. V roce 2007 byla českým zemědělcům vyplacena přímá podpora ve výši 40% přímých plateb zemědělců EU-15 s tím, že v dalších letech byly každoročně navýšeny platby o dalších 10% bodů, a to až do vyrovnání plateb se starými členskými státy v roce 2013, kdy úroveň přímých plateb dosáhne 100%. Současně bylo novým členským státům umožněno v období 2004-2006 dorovnat rozdíly v přímých platbách vlastními zdroji, tzv.

národní doplňkové platby k přímým podporám, a to ve výši 30% unijní sazby. Tedy navýšení dosahující 55%, 60% a 65% úrovně přímých plateb vyplácených ve starých členských státech (EU-15), (Fojtíková a Lebiezík, 2008).

3.6 Předvstupní pomoc

Evropská unie se rozhodla pomoci zemím, které usilují o vstup do EU. Na podporu hospodářských, správních a ekonomických reforem v těchto zemích vytvořila nástroje předvstupní pomoci. Cílem nástrojů je především harmonizace legislativy kandidátské země s legislativou EU, snižování ekonomických rozdílů mezi oběma stranami a snaha naučit země pracovat se strukturálními podporami.

PHARE (Poland and Hungary Aid for Restructuring of the Economy) – nástroj původně určený pro Polsko a Maďasko. Úkolem PHARE byla finanční pomoc při transformaci ekonomik kandidátských zemí. Po rozšíření kandidátských zemí se PHARE soustředil pouze na přípravu vstupu těchto zemí do EU. Program PHARE byl rozdělen na národní programy Phare, na programy mnohonárodní (zahrnující několik zemí) a programy přeshraniční spolupráce (Boháčková a Hrabánková, 2009). Nejvíce finančních prostředků vyčerpala ČR z programu PHARE v období před vstupem do EU, jak znázorňuje Graf 3.1. V roce 2003 dosáhly prostředky převedené příjemcům pomoci 103 865 640,99 eur z celkové alokace pro ČR 116 010 000 eur (Ministerstvo financí, 2007). Po vstupu České republiky do Evropské unie byl program PHARE nahrazen Evropským fondem regionálního rozvoje a Evropským sociálním fondem.

Tab. 3.2 Čerpání z Národních programů Phare v letech 1998 - 2003 (v eurech)

Celkové prostředky vyčleněné pro ČR	Čerpání ČR	Podíl
342 823 285,00	302 289 190,04	88,18%

Zdroj: MFCR, Program PHARE v ČR úspěšně dokončen, 2007[online]

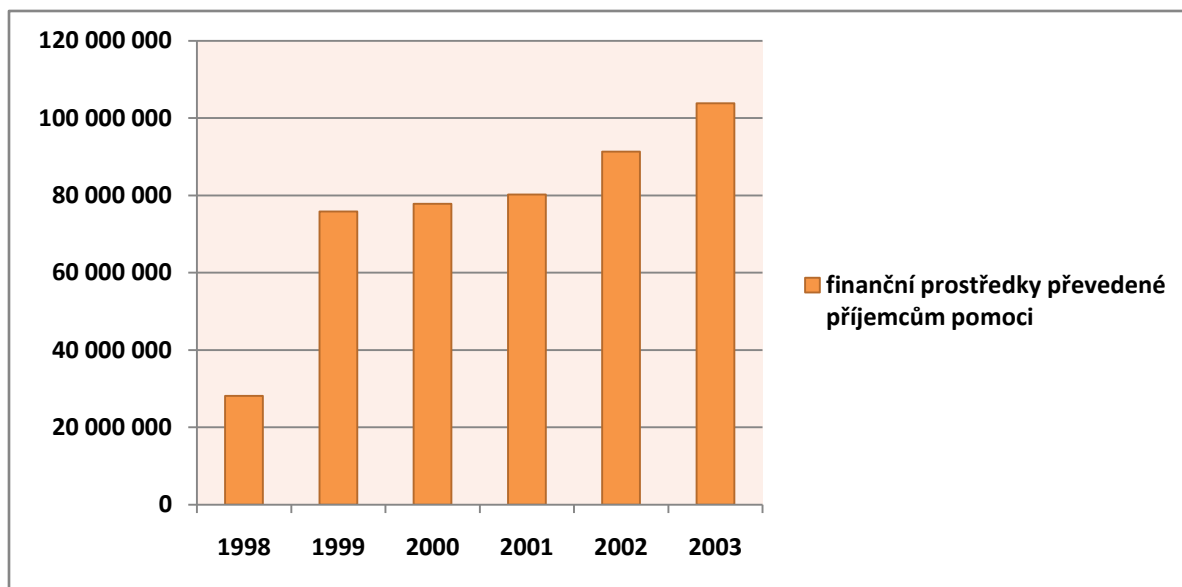
Tab. 3.3 Čerpání z Programů Přeshraniční spolupráce v letech 1998 - 2003 (v eurech)

Celkové prostředky vyčleněné pro ČR	Čerpání ČR	Podíl
130 900 000,00	123 201 093,49	94,12%

Zdroj: MFCR, Program PHARE v ČR úspěšně dokončen, 2007[online]

Čerpání finančních prostředků z programu PHARE lze označit za úspěšné. Z Národních programů bylo vyčerpáno téměř 90% z celkových prostředků určených pro ČR. Ještě lepších výsledků bylo dosaženo při využití finančních zdrojů z programů Přeshraniční spolupráce. Z celkových prostředků alokovaných pro ČR bylo vyčerpáno téměř 95%, viz Tab. 3.2 a Tab. 3.3.

Graf 3.1 Finanční prostředky plynoucí z programu PHARE 1998-2003 do ČR v eurech

Zdroj: MFCR, Program PHARE v ČR úspěšně dokončen, 2007[online]

ISPA (Instrument for Structural Policies Pre-Accession) - o tomto nástroji finanční pomoci bylo rozhodnuto na zasedání Evropské rady v Lucemburku v roce 1997 jako součást předvstupní strategie. Finanční prostředky z ISPA byly určeny pro investiční projekty v oblasti životního prostředí a dopravy. Evropská komise rozdělovala finanční prostředky podle stanovených kritérií (počet obyvatel, HDP na obyvatele ve vztahu k paritě kupní síly, rozloha státu). V období 2000 - 2006 bylo pro ČR každoročně alokováno okolo 70 mil. €. Po vstupu ČR do EU byly všechny probíhající projekty přesunuty do Fondu soudružnosti (*Boháčková, 2009*).

SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) - sloužil pro poskytování finančních prostředků do rozvoje venkova a oblasti zemědělství. Pro všech 10 kandidátských zemí vyčlenila EU ročně částku 520 mil. euro z Evropského zemědělského podpůrného a záručního fondu (EAGGF). Česká republika obdržela ročně kolem 22 mil. eur. Celkovou částku 92,8 mil. eur vyčerpala Česká republika v roce 2005 a předčasně ukončila podporu z tohoto nástroje.

KOMUNITÁRNÍ PROGRAMY - jsou specifickým nástrojem s cílem umožnit hlubší spolupráci mezi Evropskou Unií a členskými státy v konkrétních politikách EU. Do komunitárních programů mohou být zapojeny také kandidátské státy, přidružené země EU nebo mimoevropské státy. Hlavním rysem komunitárních programů je tzv. evropská přidaná hodnota (mezinárodní spolupráce), která je nedílnou součástí vytvořených projektů. Rozsah oblastí, které komunitární programy pokrývají, je široký. Spolupráce probíhá v programech pro vzdělání, kulturu, vědu a výzkum, dopravu, atd. Česká republika spolupracovala od roku 1997 na vzdělávacích projektech Socrates, Leonardo da Vinci, Youth for Europe, programu SAVE (snížování energetické náročnosti) a mnoha dalších. Komunitární programy jsou spolufinancovány EU a zúčastněnými zeměmi (*Euroskop.cz*).

3.7 Pokrok v negociačním procesu od roku 2000 a konec vyjednávání

V pořadí již třetí zpráva Evropské komise z roku 2000 o pokroku kandidátských zemí usilujících o vstup do EU, vyzněla pro Českou republiku příznivěji na rozdíl od minulých hodnocení. Evropská komise ocenila značný pokrok při harmonizaci legislativy s *acquis* EU a kvalitnější spolupráci mezi vládou a parlamentem. Ve své zprávě Komise znovu upozornila, že reforma státní správy nebyla uspokojivá a je třeba dále v reformě pokračovat. Stejná kritika dopadla na reformu soudnictví, která se od minulé hodnotící zprávy nikam neposunula. V boji proti korupci chyběly vládě hmatatelné výsledky, které by uspokojily veřejnost. Určitého pokroku bylo dosaženo v souvislosti s romskou menšinou a jejich vzděláváním. Komise ocenila úsilí vlády v této problematice, ovšem podotkla, že je potřeba v tomto úsilí dlouhodobě pokračovat. Česká republika zlepšila svou hospodářskou situaci, pokročila v restrukturalizaci bank a pozitivně se vyvíjela inflace. Velmi dobrého pokroku bylo dosaženo v odvětvových politikách, v oblasti inovací, vnitřního trhu, zemědělství a v oblasti ekonomické a sociální soudružnosti. Krátkodobé priority obsažené v Přístupovém partnerství a Národním programu byla částečně splněny, Česká republika se začala zabývat i střednědobými prioritami v daném rámci (*MFCR, Pravidelná zpráva EK o ČR, 2000*).

Na začátku prosince 2000 se konal summit Evropské rady ve francouzském městě Nice. Předmětem jednání byla reforma institucí EU a východní rozšíření Unie. Výsledkem summitu se stala Niceská smlouva podepsaná 26. února 2001 (vstoupila v platnost 1. února 2003), která změnila systém hlasování v Radě (ČR měla mít po vstupu do EU 12 hlasů) a přinesla další organizační změny v institucích EU.

Předposlední *hodnotící zpráva Evropské komise o pokroku ČR z roku 2001* byla převážně pozitivní. Komise ocenila výrazný pokrok v reformě soudnictví, v boji proti korupci a hospodářské kriminalitě a dokončené privatizace bank. Za politováníhodnou označila Komise situaci v české veřejné správě, kde stále chyběl zákon o státní službě. Krátkodobé priority Přístupového partnerství ČR splnila v oblasti jednotného trhu, pokrok byl dosažen v oblasti zemědělství, životního prostředí, spravedlnosti a vnitra. V oblasti daní nedošlo k výraznější harmonizaci s *acquis* EU. Střednědobé priority byly stejně jako krátkodobé plněny převážně v oblasti jednotného trhu, vyjma veřejných zakázek. V oblasti daní, hospodářské a měnové unii splněny nebyly (*EK, Pravidelná zpráva o ČR, 2001*).

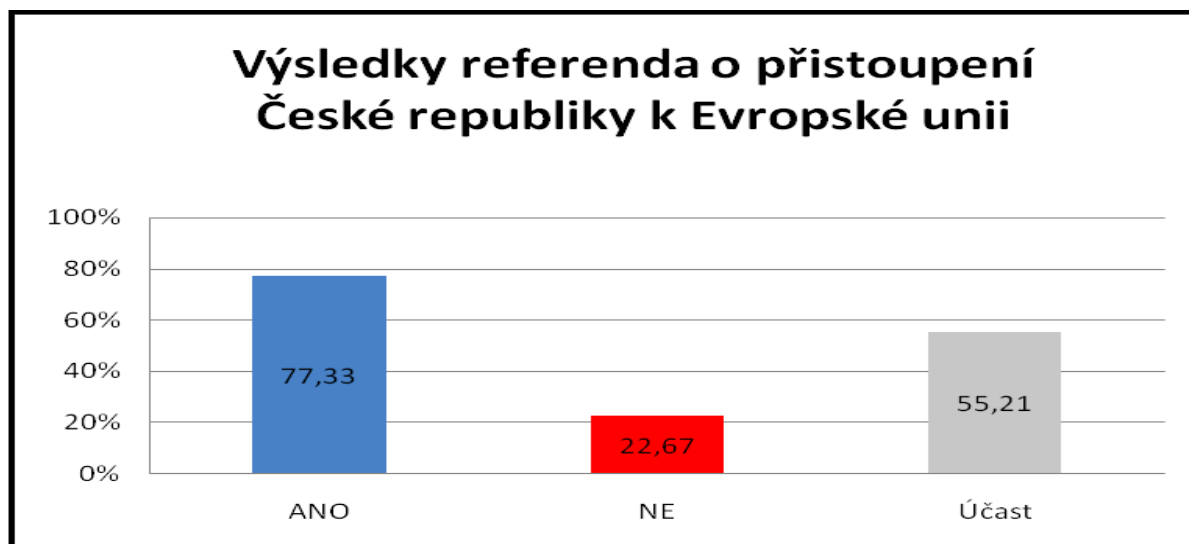
V červnu 2002 skončilo 4leté období vlády Miloše Zemana. Nové volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR vyhrála ČSSD pod vedením Vladimíra Špidly a sestavila vládu s Křesťansko a demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU-ČSL) a Unií svobody (US-DEU). Vláda získala minimální podporu nutnou pro svou existenci. Podobně jako předchozí vláda, konstatovala, že vstup do Evropské unie je její nejvyšší prioritou. V poslední *hodnotící zprávě Evropské komise z října 2002* Komise uvedla, že je Česká republika způsobilá převzít závazky vyplývající z členství v EU, avšak do doby přistoupení je nezbytné pokračovat ve sladění legislativy.

Pro rozšíření Evropské unie bylo klíčovou otázkou přijetí Niceské smlouvy ve druhém irském referendu konané 19. října 2002. Pokud by nebyla smlouva v Irsku ratifikována, původní plán rozšíření Unie by musel být nahrazen novým systémem, který by umožnil fungování EU po jejím rozšíření. Brusel si tak oddychl, když 63% voličů hlasovalo pro přijetí. Původní neúspěch irského referenda konaného 7. června 2001 byl přikládán slabé kampani a nízké volební účasti (35% z 2,9 miliónu registrovaných voličů). Poslední překážka přistoupení nových členů EU byla překonána (*Müller, 2002*).

Proces vstupních jednání s 10 kandidátskými zeměmi byl ukončen na kodaňském summitu v prosinci 2002. Jednání se zabývalo především finanční stránkou rozšíření. Dále bylo rozhodnuto, že přístupové smlouvy budou podepsány v Aténách v dubnu 2003. Po jejich ratifikaci a úspěšných referendech o vstupu v kandidátských zemích se tyto země staly novými členy Evropské unie k 1. 4. 2004 (*Hobza, 2009*). Smlouva o přistoupení nových členů Evropské unie byla slavnostně podepsána 16. dubna v Aténách za účasti českého premiéra Vladimíra Špidly, ministra zahraničních věcí Cyrila Svobody, hlavního vyjednávače za ČR

Pavla Teličky a nově zvoleného prezidenta Václava Klause. Po ratifikaci smlouvy Evropským parlamentem ji ratifikovaly i všechny členské státy. V České republice se konalo referendum 13. a 14. června 2003 (*Peltrám, 2009*).

Graf 3.7 Výsledky referenda za Českou republiku konané 13. a 14. června 2003

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii konané ve dnech 13. - 14. 06. 2003. *Volby.cz*, 2013

Výsledky českého referenda byly jednoznačné. Pro vstup do EU se vyjádřilo 77,33% voličů, proti bylo 22,67% z celkových 4 457 206 platných hlasů. K volbám přišlo 55% oprávněných voličů, viz Graf 3. 7 (*ČSÚ, 2013*). Po úspěšném referendu se Česká republika 1. května 2004 stala právoplatným členem Evropské unie.

4 Hodnocení politických a ekonomických aspektů členství ČR v EU

4.1 Politické a právní aspekty členství

Česká republika se 1. května 2004 stala právoplatným členem Evropské unie. Tomuto okamžiku předcházela náročná vyjednávání a postupná harmonizace s evropskou legislativou. Dopady vstupu ČR do EU byly v mnoha oblastech rozdílné. V následující kapitole jsou hodnoceny vybrané aspekty členství České republiky v Evropské unii.

4.1.1 Práva a postavení českých občanů v EU

Smlouva o Evropské unii (Maastrichtská smlouva) zavedla pojem občanství Evropské unie. Občanství unie získává automaticky každý občan členského státu Unie. Jak uvádí článek 20 Smlouvy fungování Evropské unie (bývalý článek 17 Smlouvy o ES), tak „*Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje státní příslušnost členského státu, ale nenahrazuje ji.*“ (*Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, čl. 20, 2010*).

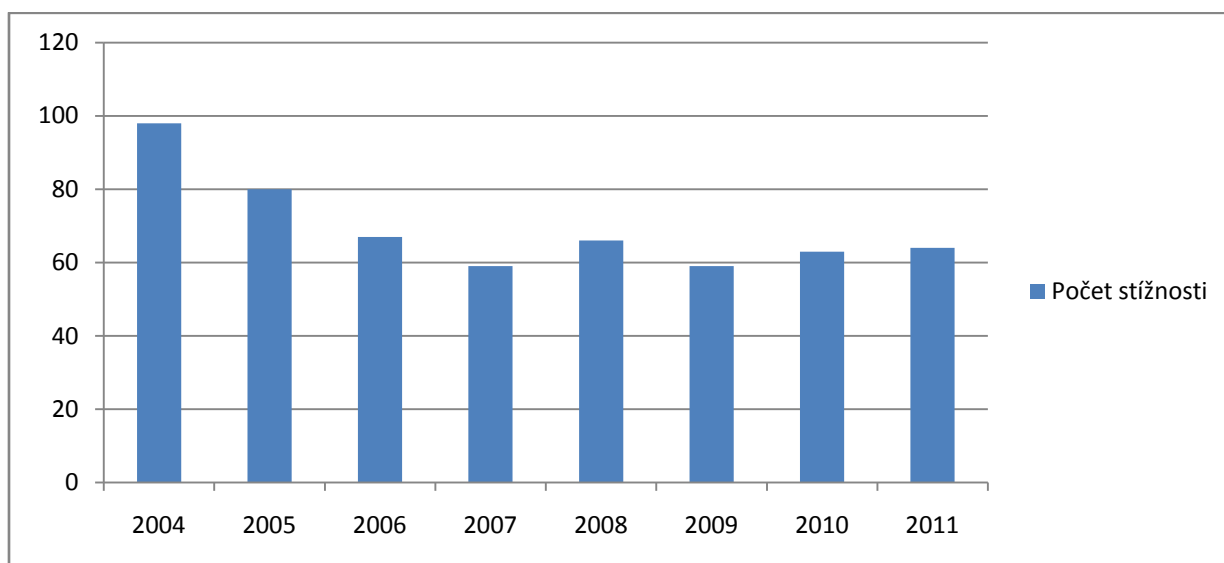
Práva občanů České republiky v Evropské unii:

- právo svobodně se pohybovat, pobývat a usazovat se na území jiných členských států,
- právo volit a být volen do Evropského parlamentu,
- právo volit a kandidovat do obecních voleb v členském státě, v němž mají své bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu,
- právo předkládat petice Evropskému parlamentu,
- právo na ochranu na území třetí země, kde chybí české zastoupení, může využít konzulát nebo velvyslanectví jiného členského státu Evropské unie,
- každý občan České republiky má právo obracet se na Evropského veřejného ochránce práv,
- právo obrátit se a dostat odpověď od všech institucí v EU v českém jazyce
- právo k přístupu dokumentů Evropského parlamentu, Komise a Rady (*Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie, čl. 20, 2010*).

Podle průzkumu Evropského parlamentu a společnosti TNS Opinion&Socia, který na svých stránkách zveřejňuje Evropský veřejný ochránce práv, považují občané České republiky za nejdůležitější právo podávat stížnosti evropskému veřejnému ochránci práv (40% dotazovaných). Pro občany v rámci EU27 je nejdůležitějším právem právo na volné stěhování a usazování se v EU (48%). Přes 70% dotazovaných v rámci EU27 i ČR uvedlo, že se cítí být neinformováni o Listině základních práv. Dalších 13% občanů EU o této Listině nikdy neslyšelo (*Evropský parlament, 2011*).

Vstupem České republiky do EU došlo k výraznému rozšíření práv občanů. Občané ČR začali využívat možnost podat stížnost k evropskému ombudsmanovi. Jak ukazuje Graf 4.1, z České republiky je každý rok odesláno okolo 60 stížností. Většina stížností, ale nespadá do kompetencí evropského ombudsmana a jsou vráceny zpět do České republiky. Nejčastější stížnosti se týkají národních institucí (věznice, policie, soudy,...). Česká republika rozhodně nepatří mezi členské státy, které si nejvíce stěžují. Důvodem nemusí být spokojenost českých občanů s fungováním evropských institucí, ale spíše neinformovanost o možnosti využít nově nabytá práva, bez pomoci tlumočníka či jiných zprostředkovatelů.

Graf 4.1 Stížnosti Evropskému veřejnému ochránci práv pocházející z ČR 2004-2011

Zdroj: Evropský veřejný ochránce práv. Výroční zprávy 2004-2011 [online], vlastní zpracování

Charta základních práv Evropské unie (Listina základních práv EU)

Evropská rada usilovala o vytvoření jednotného dokumentu, který by obsahoval základní práva občanů EU a 4. června 1999 na svém zasedání v Kolíně nad Rýnem rozhodla o

vypracování Listiny základních práv EU. V roce 2000 byla Listina připojena ke Smlouvě z Nice, pouze jako nezávazný dokument. S ratifikací Lisabonské smlouvy došlo ke změně názvu Listiny základních práv EU na Listinu základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007. Takto novelizovaná Listina byla připojena k Lisabonské smlouvě (není její součástí) a stala se právně závaznou. Polsko se Spojeným královstvím si v souvislosti s Lisabonskou smlouvou vyjednaly Protokol o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a Spojeném království. Protokol nevylučuje aplikaci Listiny základních práv v těchto státech, pouze upřesňuje výklad některých ustanovení, které by mohly vést k soudním sporům (*Euroskop.cz*).

Prezident Václav Klaus ve svém projevu z 9. října 2009 uvedl: „*Na základě Listiny základních práv EU bude Lucemburský Soudní dvůr EU posuzovat, zda jsou právní předpisy, zvyklosti a postupy používané v členských zemích v souladu s touto Listinou. To umožní obcházet české soudy a uplatňovat např. majetkové požadavky osob vysídlených po II. světové válce přímo u Soudního dvora EU. Listina dokonce umožňuje přezkoumávat již platná rozhodnutí českých soudů.*“ (*Prohlášení prezidenta republiky, 2009*). Proto apeloval na vládu, aby před ratifikací Lisabonské smlouvy vyjednala stejnou výjimku, jakou získalo Polsko a Velká Británie, která by zabránila prolomení tzv. Benešových dekretů. Česká republika si tedy vyjednala možnost přistoupit ke zmiňovanému protokolu při příštím rozšíření EU (o Chorvatsko), kde by přistoupení ČR k protokolu mělo být zakotveno do textu přístupové smlouvy. Evropský parlament (výbor pro ústavní záležitosti) dal 19. února 2013 Českému protokolu zelenou a měl by být projednán na plenárním zasedání Evropského parlamentu 17. dubna tohoto roku. Pokud jej Evropský parlament schválí, poslední slovo bude mít Evropská rada. (*Ministerstvo zahraničních věcí, 2013*).

Lisabonská smlouva posílila práva občanů Unie při provádění politik EU a zavedla tzv. Evropskou občanskou iniciativu. Ta umožňuje 1 milionu občanů z alespoň čtvrtiny (7) členských států požadovat po Evropské komisi, aby předložila návrh určitých právních předpisů, které spadají do její působnosti. Komise se musí do 3 měsíců k iniciativě vyjádřit. Evropská občanská iniciativa letos oslaví první rok svého působení. Občané České republiky zatím neprojeví větší zájem o vytvoření iniciativy, ani v podpoře již existujících výzev nepatří mezi nejpočetnější signatáře. Poslankyně ODS a členka Výboru pro evropské záležitosti *Ivana Weberová (2012)* se k občanské iniciativě vyjádřila takto: „*...obávám se, že striktní podmínky evropské občanské iniciativy v praxi téměř vylučují její účinné využití.*

Reálně je jen těžko představitelné, že občané budou schopni shromáždit pro podporu iniciativy tolik podpisů, navíc z tolika různých států Unie, aby se Komise musela požadavky této iniciativy zabývat,“. Pochybnosti Ivany Weberové jsou oprávněné. Do 22.3.2013 obdržela Komise 29 žádostí o registraci občanské iniciativy. V současné době probíhá sběr podpisů pouze u 14 z nich. Nejúspěšnější je zatím iniciativa, která požaduje od Evropské komise návrh legislativy, která zavede lidské právo na vodu a hygienu, tak jak jej uznává OSN. Nasbírala už přes 1350 000 podpisů, ale minimální počet podpisů překročila zatím pouze v 5 ze 7 potřebných zemí (*Right2water, 2012*).

4.1.2 Problematika korupce

. Problematika korupce je dnes velmi častým tématem v diskusích politiků, novinářů i občanů, proto ji bude věnována pozornost v této kapitole. Česká společnost se s korupčními skandály potýká již od dob transformace¹⁶ a s každou novou vládou přicházejí nové nástroje pro boj proti korupci.

Trestní zákoník neupravuje pojem korupce, přesto existuje několik definicí. *Nadační fond proti korupci* definuje korupci takto: „*Korupce je zneužití postu či pravomocí v politice a veřejné správě pro dosažení nezaslouženého soukromého zisku...*“. (*Nadační fond proti korupci*). V širším smyslu se jedná o selhání morálních a mravních hodnot jednotlivce.

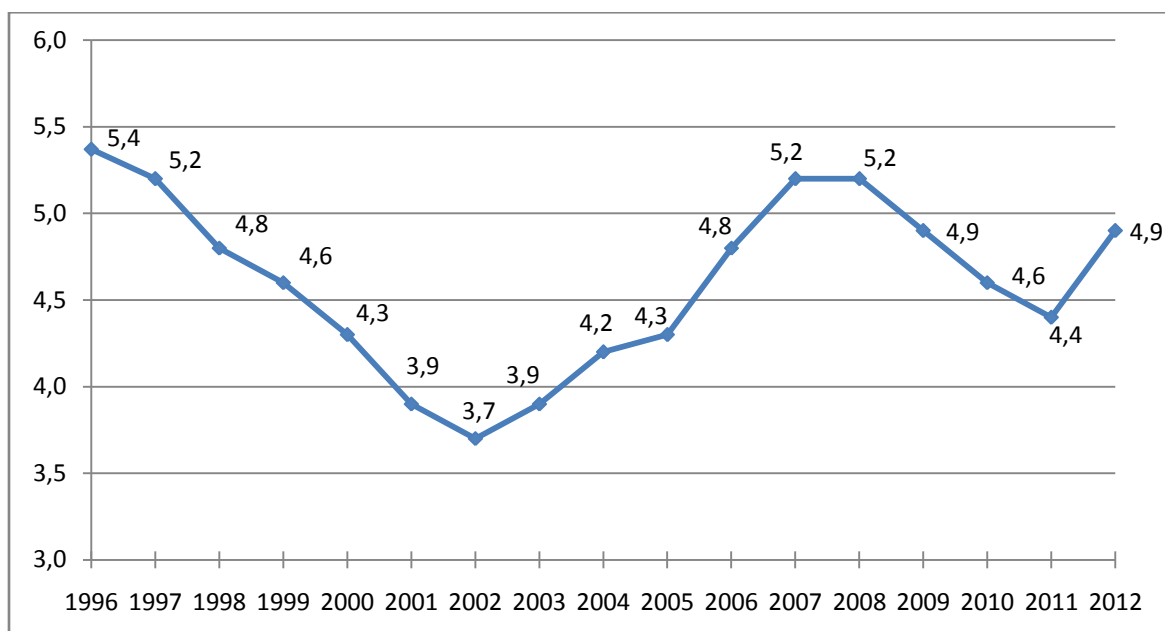
Korupce je v České republice zahrnuta do trestných činů uvedených v 2. části X. hlavy trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) jako „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“. V podrobnějším členění se jedná o:

- § 331 Přijetí úplatku,
- § 332 Podplácení,
- § 333 Nepřímé úplatkářství,
- § 334 Společné ustanovení pak vymezuje pojmy „úplatek“, „úřední osoba“ a „obstarávání věci obecného zájmu“ (*Policie ČR, 2010*).

¹⁶ Aféra s financováním ODS, kupónová privatizace a Harvardské fondy Viktora Koženého apod. Vláda Miloše Zemana (1998-2002) reagovala na korupční skandály akcí „Čisté ruce“, která ovšem nepřinesla očekávané výsledky (z 2500 trestních oznámení nebyl nikdo pravomocně odsouzený. Sám Miloš Zeman figuroval v kauze D47, když jeho vláda v roce 2002 uzavřela smlouvu bez výběrového řízení s izraelským konsorciem Housing and Construction za velmi nevýhodných finančních podmínek (*idnes.cz, 2011*).

Pro srovnání korupce v celosvětovém měřítku se používá index vnímání korupce (Corruption Perception Index, CPI), globální barometr korupce (Global Corruption Barometer, GCB). Index CPI vydává mezinárodní nezisková organizace Transparency International (TI). Index řadí země podle vnímání existence korupce úředníky a politiky v dané zemi. CPI se pohybuje na škále 0-10, kde číslo 10 značí prostředí s nejnižší mírou korupce. Index obsahuje několik různých průzkumů, porovnávání zemí může být proto zavádějící. Druhým indexem, který TI vydává je Index plátců úplatků (Bribe Payers Index, BPI), který řadí do žebříčku exportující země podle jejich sklonu k uplácení. Globální barometr korupce je založen na základě průzkumu veřejného mínění. Respondenti, kteří byli dotazováni v České republice v roce 2010, považovali za nejvíce zkorumpované instituce politické strany a veřejný sektor. Česká veřejnost také nevěřila, že vládní opatření proti korupci budou efektivní. Česká republika dosáhla nejlepších výsledků v indexu CPI v prvním roce (1996), kdy se stala součástí hodnocených zemí. Od té doby se situace každým rokem zhoršovala a v roce 2002 dosáhla hodnota indexu CPI svého dna, viz Graf 4.2. Je zřejmé, že Vládní program boje proti korupci z roku 1999 nepřinesl výsledky okamžitě. V roce 2005 se hodnota CPI dostala na úroveň z roku 2000. Vláda Mirka Topolánka schválila 25. října 2006 **Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011**, která uložila ministru vnitra vytvořit návrh na zřízení speciální protikorupční linky tel. č. 199 a do konce roku 2006 vytvořit podmínky pro personální a technické posílení specializovaných útvarů Policie ČR odpovědných za boj proti korupci. V dalších dvou letech se index CPI ustálil na hodnotě 5,2. Vláda nepokračovala v protikorupčních opatřeních a boj proti korupci nepatřil mezi její hlavní priority, což se projevilo poklesem CPI. Po předčasných volbách v roce 2010 se problematika korupce opět dostala mezi hlavní problémy České republiky, které je třeba řešit. Politická strana Věci veřejné se, se svým programem boje proti korupci, dostala do Poslanecké sněmovny. Od roku 2010 výrazně narostl počet neziskových organizací a občanských iniciativ, které se angažují v boji proti korupci v České republice.

Graf 4.2 Hodnocení České republiky v indexu CPI 1996-2012

Zdroj: Transparency International, [online]. *Transparency.org*, 2012, vlastní zpracování

Vliv Evropské unie na boj proti korupci v ČR

Evropská unie si byla již před východním rozšířením vědoma, jak závažný problém korupce je a jaké mohou být jeho důsledky. Proto se rozhodla podporovat kandidátské země v boji proti korupci. 28. května 1998 byl mezi kandidátskými zeměmi SVE (včetně Kypru a Malty) a členskými státy EU podepsán **Předvstupní pakt o boji proti organizovanému zločinu**. Pakt ukládal signatářským zemím vypracovat národní programy proti korupci a obsahoval 15 principů týkajících se spolupráce zemí v oblasti boje s organizovaným zločinem. Kandidátské země mohly čerpat finanční prostředky z programu PHARE na projekty, které se zaměřily, ať přímo nebo nepřímo, na boj proti korupci, organizovanému zločinu či podporu nezávislosti soudců. Evropská komise ve svých každoročních hodnotících zprávách o pokroku ČR ke vstupu do EU upozorňovala, že má Česká republika s korupcí problémy a je třeba přistoupit k jejich řešení ještě před vstupem do EU. Vláda Miloše Zemana si jako jednu z hlavních priorit svého programu stanovila boj proti korupci. Původní koncept předešlé vlády v boji proti korupci byl rozšířen a zpracován v novém materiálu nazvaném **Vládní program boje proti korupci v České republice** z roku 1999. Cílem Programu bylo stanovení základních kroků a opatření v boji proti korupci, vymezení časový harmonogram plnění stanovených cílů a určit způsob kontroly. K Programu byl připojen dokument **Zpráva o korupci v České republice a o možnostech účinného postupu proti tomuto negativnímu**

společenskému jevu. První zpracovaná zpráva z roku 2000 obsahovala kvalitní zhodnocení korupce v České republice.

Po přistoupení kandidátských zemí do Evropské unie se ukázalo, že EU nemá takové prostředky, kterými by mohla donutit členské státy k aktivnímu boji proti korupci. Přestože členské země musely implementovat řadu nařízení a schválit zákony týkajících se boje proti korupci, protikorupční politika zůstala i nadále v pravomoci členských států. Česká republika jako oficiální člen EU již nemá nárok na předvstupní pomoc určenou pro boj proti organizovanému zločinu, stejně tak již není kontrolována Evropskou komisí při dosahování pokroku v této oblasti. Evropská unie se proto rozhodla, že je třeba zvýšit úsilí v boji proti korupci v členských státech a počínaje letošním rokem začne vydávat celounijní zprávu o boji proti korupci pod názvem **Protikorupční zpráva EU**. Zprávu bude každé dva roky vypracovávat Evropská komise na základě posudků a hodnocení různých expertů a jiných ověřených zdrojů. Evropská unie chce zprávou získat přehled o tom, jaké úsilí vynakládají členské státy v protikorupční politice a jak jsou v této oblasti úspěšné. Součástí zprávy budou i doporučení členským státům.

4.2 Ekonomické aspekty členství

Ekonomické aspekty členství ČR v EU jsou lépe posouditelné, naproti aspektům právním a politickým. Lze je sledovat z časového hlediska a očekávat jejich vývoj. V této části jsou posuzovány ekonomické aspekty, které měly nebo mohou mít vliv na ekonomiku České republiky.

4.2.1 Vliv vstupu ČR do EU na přímé zahraniční investice v ČR

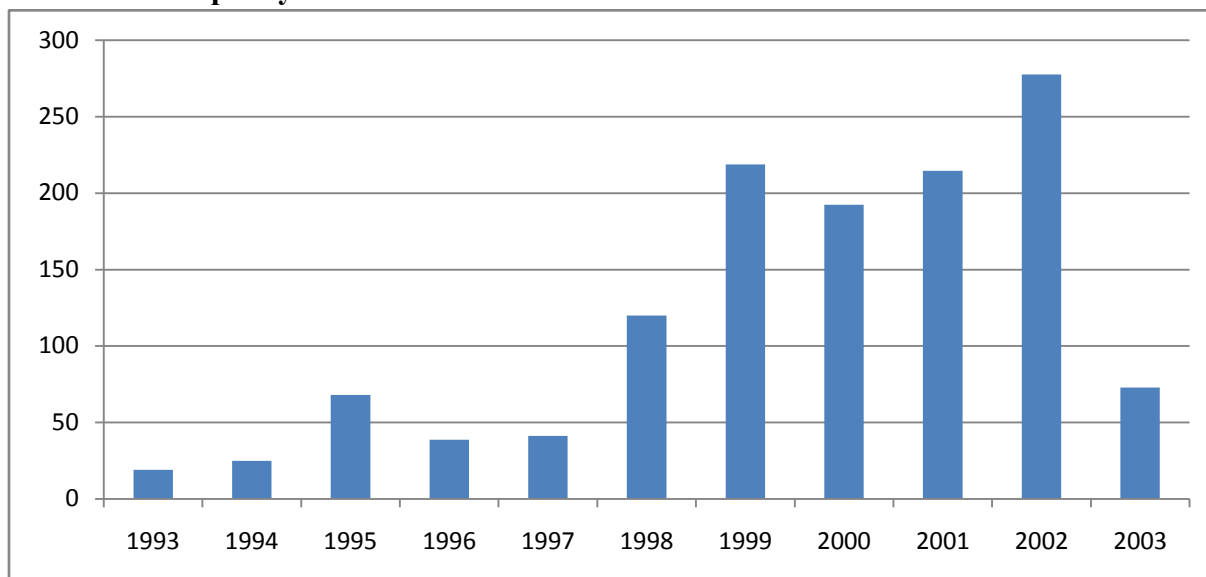
Přímé zahraniční investice (PZI) ovlivňují, ať už přímo či nepřímo, ekonomiku země, do které proudí. Světová organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definuje přímé zahraniční investice jako „...*záměr rezidenta jedné ekonomiky (přímý investor) získat trvalou účast v subjektu, který je rezidentem v ekonomice jiné než ekonomika investora (přímá investice)*...“ (Polouček, s. 361, 2009). Přitom musí být splněny podmínky trvalého zájmu zahraničního investora a držení minimálně 10% akci nebo hlasovacích práv podniku.

Rovnice PZI: **Přímá zahraniční investic = základní kapitál + reinvestovaný zisk**¹⁷
+ **ostatní kapitál** (Polouček, s. 361, 2009).

Přiliv přímých zahraničních investic má na českou ekonomiku řadu pozitivních dopadů. Především zahraniční investice vytváří nová pracovní místa a podporují rozvoj znalostní ekonomiky. Již v 90. letech byly uskutečněny první kroky k vytvoření příznivého prostředí pro investice ze zahraničí. V roce 1991 vložil své investice do společnosti Škoda Auto německý koncern Volkswagen Group a česká automobilka se stala nejúspěšnější privatizovanou společností u nás. V roce 1992 vznikla agentura pro podporu podnikání a investic Czech Invest. Po vzniku samostatné České republiky nedošlo začátkem 90. let k masivnímu přílivu zahraničních investic (PZI německého Volkswagenu byla výjimkou). Změna nastala až v roce 1995, kdy byl z části privatizován STP Telecom. Do roku 1997 byly PZI tvořeny pouze základním kapitálem, od roku 1998 jsou součástí i reinvestované zisky a ostatní kapitál. Zásadní změnu pro zahraniční investory přineslo vládní usnesení z roku 1998 o zavedení investičních pobídek a následně Zákon o investičních pobídkách (č. 72/2000 Sb.). Díky této legislativě, ale také díky prodeji vládních podílů velkých společností a bank zahraničním partnerům a příchodu obchodní řetězců (Makro, Julius Meinl, Delvita, Tesco), se přiliv PZI opět navýšil. Objem zahraničních investic dosáhl v roce 1998 téměř 120 mld. Kč (ČNB, *Zpráva o vývoji PB za rok 1998*, s. 17). Nemalý podíl na přiliv investic do ČR na konci 90. let měly přípravy na vstup do EU a samotné rozhodnutí o přistoupení k EU. V roce 2000 začal platit Zákon č. 72/2000 Sb. o investičních pobídkách, který byl v dalších letech novelizován (poslední novelizace proběhla v červenci 2012). Do roku 2004 došlo ještě k jednomu výraznému zvýšení objemu investic, a to v roce 2002 (prodej majetkového podílu státu v plynárenské společnosti Transgas německé společnosti RWE) a následující propadu v roce 2003 (viz Graf 4.3). Pokles PZI v roce 2003 byl způsoben převážně odkupem akcií Eurotel od amerického investora do rukou Českého Telecomu a prodejem akcií Českého Telecomu držených nizozemsko-švýcarským konsorciem TelSource českým a zahraničním investorům (Damborský a Říhová, 2008).

¹⁷ Reinvestovaný zisk je podíl přímého investora (v poměru k přímé majetkové účasti) na hospodářském výsledku nerozděleném formou dividend.

Graf 4.3 Příliv přímých zahraničních investic ČR 1993-2003 v mld. Kč

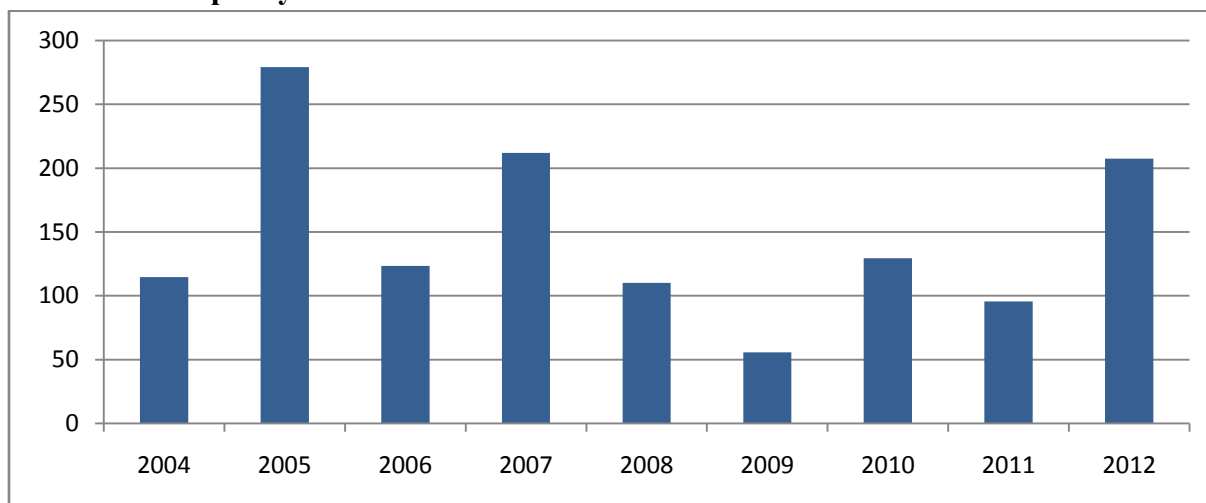

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Přímé zahraniční investice [online], vlastní zpracování

V roce 2004 došlo k úspěšnému dokončení integračního procesu mezi kandidátskými státy a EU. Česká republika se přistoupením do EU stala pro zahraniční investory ještě atraktivnějším místem, než před samotným vstupem. Pomohla tomu také novela Zákona o investičních pobídkách č. 72/2000 Sb., která snížila minimální požadovanou investici z 350 mil. Kč na 200 mil. Kč a přenesla některé kompetence Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v oblasti veřejné podpory na Evropskou komisi. Aby mohly české firmy konkurovat těm zahraničním, potřebovaly z domácí strany větší podporu. Na základě zákona o podpoře malého a středního podnikání došlo v lednu 2004 ke sloučení CzechInvestu, Agentury pro rozvoj a podnikání a agentury CzechIndustry. Nově vzniklá Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest pomáhá především malým a středním firmám ze zpracovatelského průmyslu při žádostech o dotace a zvýhodněné úvěry EU a státu. V roce 2005 přesáhl objem přímých zahraničních investic dvojnásobek objemu PZI v roce 2004, viz Graf 4.4. Důvodem takového skoku byly prodeje státních podílů ve společnostech Unipetrol a Český Telecom. V roce 2007 byla přijata novela zákona o investičních pobídkách pod č. 159/2007 Sb. Novela snížila lhůtu pro čerpání slevy na dani z 10 let na 5 let, snížila minimální požadovanou výši investice z 200 mil. Kč na 100 mil. Kč. Novela reagovala na nová pravidla v rámci EU v oblasti veřejné podpory (MPO, 2007). V dalších letech zaznamenala česká ekonomika pokles PZI způsobený finanční a ekonomickou krizí. V roce 2009 došlo k další novelizaci zákona o investičních pobídkách. Novela zákona změnila směr podpory ze zpracovatelského průmyslu na podporu investic zaměřených na technologie a aktivity s vysokou přidanou

hodnotou. Přijetím Lisabonské smlouvy (2009) rozšířila Evropská komise své pravomoci v oblasti přímých zahraničních investic. Omezila tak pravomoci, které byly doposud v kompetenci členských států. Členské státy mohly v rámci Všeobecné dohody o obchodu a službách (GATS) do okamžiku platnosti LS zavádět do závazkové listiny omezení¹⁸ nebo liberalizaci podle svých ekonomických zájmů, po přesunu PZI do výlučných kompetencí EU to již není možné (*VŠE, Štěrbová, 2010*). Významnou investicí v roce 2010 se stal projekt koncernu Caterpillar Solar Turbines, který umístil své opravárenské centrum do Žatce. Dalšími investory v České republice se staly společnosti Edwards a FOXCONN. Nejvíce PZI přicházelo v roce 2010 z Nizozemí a Německa, viz Příloha 2. Ovšem po finanční a ekonomické krizi byli zahraniční investoři velmi opatrní a své investice směřovali do jistějšího prostředí, než jaké jim nabízela Česká republika. Příliv přímých zahraničních investic vzrostl v loňském roce. Postarala se o to i poslední novela zákona o investičních pobídkách (zákon č. 192/2012 Sb.), která prodloužila dobu pro čerpání slevy na dani z 5 na 10 let a nově zavedla Institut strategické investiční akce. Projekty pod tímto označením mohou získat také hmotnou podporu na kapitálovou investici až do výše 5 % nákladů. Rok 2012 naznačil, že by se v dalších letech mohl příliv přímých zahraničních investic do České republiky vrátit a překonat hodnoty z let před ekonomickou a finanční krizí.

Graf 4.4 Příliv přímých zahraničních investic ČR 2004-2012 v mld. Kč

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Přímé zahraniční investice [online], vlastní zpracování

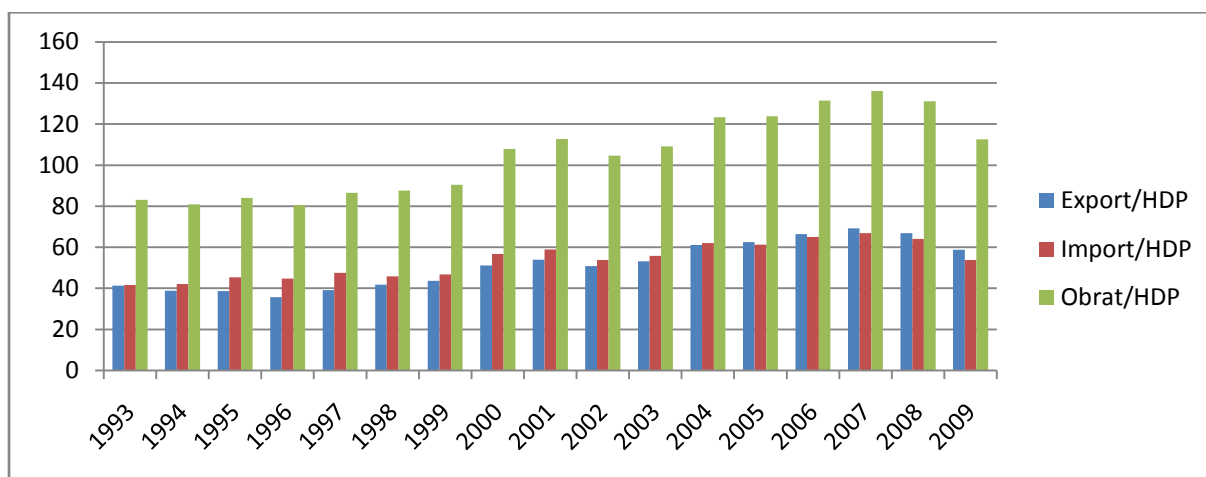
¹⁸Jedná se především o pravidla a omezení přítomnosti právnických osob poskytující služby v určitých sektorech na trzích členských států EU. V minulosti takto, v oblasti investic, omezily přítomnost právnických osob poskytujících služby na svých trzích Francie, Itálie, Portugalsko a Španělsko.

Vliv Evropské unie na příliv přímých zahraničních investic do České republiky byl patrný již v devadesátých letech, kdy se obě strany zúčastnily vyjednávání o přistoupení ČR do EU. Česká republika byla považována za zemi s poměrně stabilním ekonomickým prostředím, navíc sbližování českého práva s evropskou legislativou, ji přidávalo na důvěryhodnosti. Rozšíření EU, které proběhlo v roce 2004, završilo celý proces integrace a mělo pozitivní vliv na přímé zahraniční investice ve střední a východní Evropě. Převážně pro kandidátské země znamenalo přistoupení do EU v krátkodobém období vyšší příliv přímých zahraničních investic do své země. Evropská unie drží dozor nad dodržováním podmínek a ochranou investic, ovšem pokud chce Česká republika zvýšit příliv PZI do země, musí zahraničním investorům zajistit stabilní podmínky a právní jistotu pro jejich investice. Podle průzkumu Česko-německé obchodní a průmyslové komory, který oslovuje německé podniky působící v ČR, je současná ekonomická situace v naší zemi uspokojivá, avšak podnikům vadí korupce a netransparentní veřejné zakázky. Výkonný člen představenstva ČNOPK řekl: „*Hrozící nedostatek odborných pracovních sil, nejistota v právním systému a obecně nízká důvěra ve státní správu oslabují konkurenceschopnost českého hospodářství.*“ (Euractiv.cz., 2013).

4.2.2 Zahraniční obchod ČR

Česká republika představuje malou otevřenou ekonomiku, ve které hraje zahraniční obchod nezastupitelnou roli. *Míru otevřenosti ekonomiky* můžeme nejlépe vyjádřit jako podíl vývozu a dovozu na HDP v %. Pokud sledujeme v ekonomice ukazatel HDP a jeho růst, sledujeme také *saldo obchodní bilance* (hodnota exportu – hodnota importu), které je součástí HDP. Převyšuje-li hodnota exportu hodnotu importu, je saldo obchodní bilance aktivní. V opačném případě se jedná o saldo pasivní. Vysoká míra otevřenosti naší ekonomiky byla zřejmá již při vzniku samostatné ČR. V roce 1993 dosahovala míra otevřenosti uváděna jako podíl obrátu obchodu se zbožím přes 80%, viz Graf 4.5.

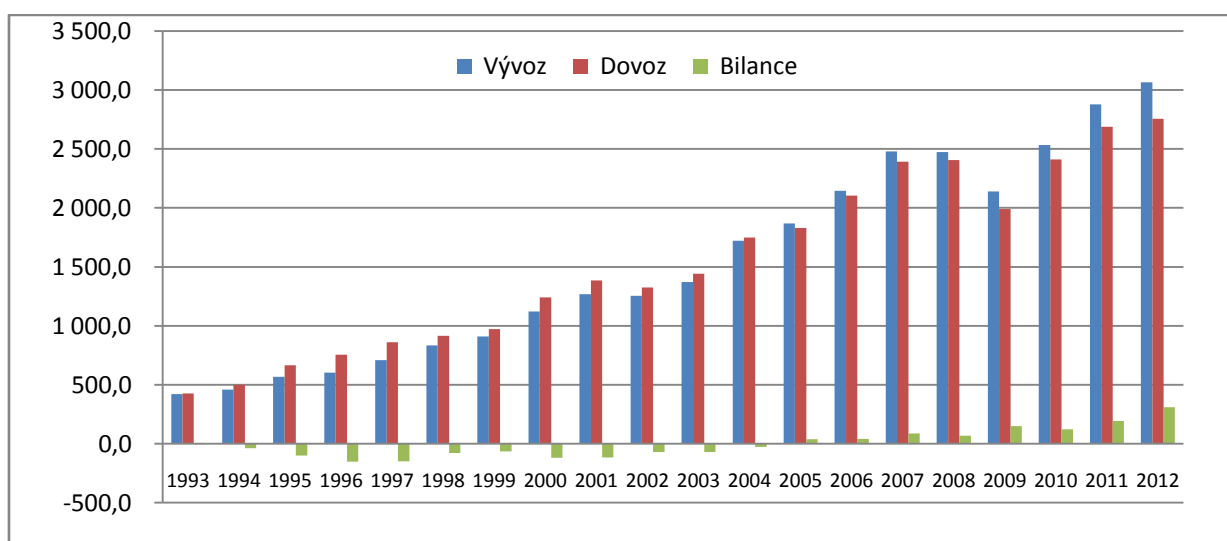
Graf 4.5 Míra otevřenosti ekonomiky ČR z hlediska zboží (v %)

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Zprávy o vývoji platební bilance [online] vlastní zpracování

Na druhou stranu, již od vzniku samostatné ČR v roce 1993 dosahovalo saldo obchodní bilance záporných hodnot, viz Graf 4.6. Pasivní (záporné) saldo obchodní bilance bylo zapříčiněno především rozdělením Československa, transformací ekonomiky a s tím spojenými reformními kroky, ale také změnou orientace zahraničního obchodu z trhů RVHP na vyspělé trhy západních ekonomik (v roce 1991 zanikl Sovětský svaz). Mezi ES a Českou republikou došlo v 90. letech k užší ekonomické spolupráci a byla uzavřena *Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé*, která předpokládala vytvoření zóny volného obchodu s průmyslovými výrobky do 1. ledna 2002, viz kapitola 3.1 Vztahy České republiky a EU.

Graf 4.6 Zahraniční obchod ČR v letech 1993-2012 v mld. Kč

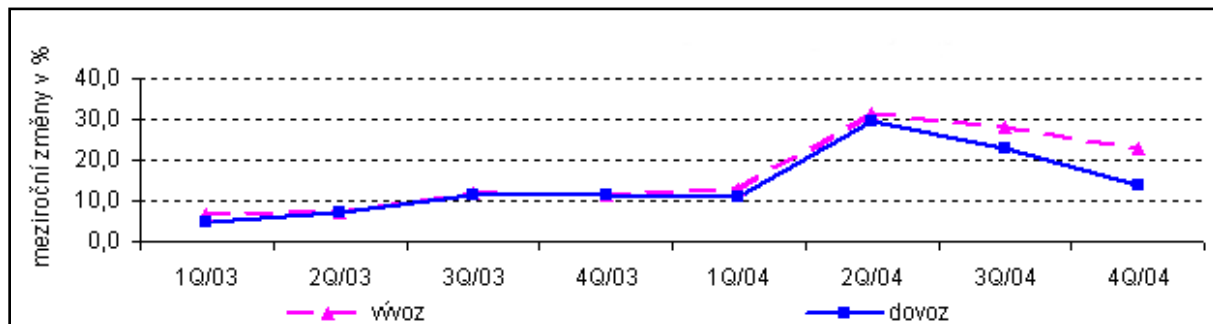

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod ČR [online] vlastní zpracování

Obchodní spolupráce mezi Českou republikou a Evropskou Unií probíhala již mnohem dříve, než po přistoupení ČR k EU. Během 90. let byla mezi oběma stranami harmonizována legislativa v oblasti obchodní spolupráce a zrušena omezení obchodu. Česká republika se svým přistoupením do EU vzdala práva uskutečňovat samostatnou obchodní politiku. Zahraniční obchod ČR se od vstupu dělí na vnitrounitní obchod (obchod se členskými státy EU) a obchod s třetími zeměmi. ČR uplatňuje vůči třetím zemím společný celní sazebník EU.

Česká republika se až do roku 2005 potýkala s deficitem obchodní bilance. K největšímu deficitu došlo v roce 1996, ve kterém stále pokračoval vysoký dovoz zboží do ČR. Česká vláda reagovala na nepříznivou situaci zavedením proexportních opatření a omezením dovozu. 1. května 2004 se Česká republika stala součástí jednotného vnitřního trhu EU, ve kterém se uskutečňuje volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Po vstupu ČR do EU byla vůči ČR v některých členských státech uplatňována přechodná období (omezení pohybu pracovních sil) po jejich skončení již nic nebránilo volnému vnitrounitnímu obchodu. Jak ukazuje obrázek 4.1, tak samotný vstup do Evropské unie pozitivně ovlivnil vývoj zahraničního obchodu. V roce 2004 byl zahraniční obchod ČR ovlivňován především přílivem přímých zahraničních investic a také skutečností, že se ČR stala součástí ekonomicky vyspělého společenství. Přímé dopady na aktivní obchodní bilanci měly v jisté míře i administrativní a ekonomické faktory spojené se vstupem ČR do EU (změna celních sazeb, příliv přímých zahraničních investic, oslabení české koruny vůči euru a posílení CZK vůči dolaru). Nárůst dovozu i vývozu v druhém čtvrtletí roku 2004 znázorňuje Obr. 4.1. V roce 2009 ovlivnila zahraniční obchod finanční a ekonomická krize, Česká republika si ovšem udržela kladnou obchodní bilanci.

Obr. 4.1 Vývoj vývozu a dovozu v jednotlivých čtvrtletích 2003 a 2004

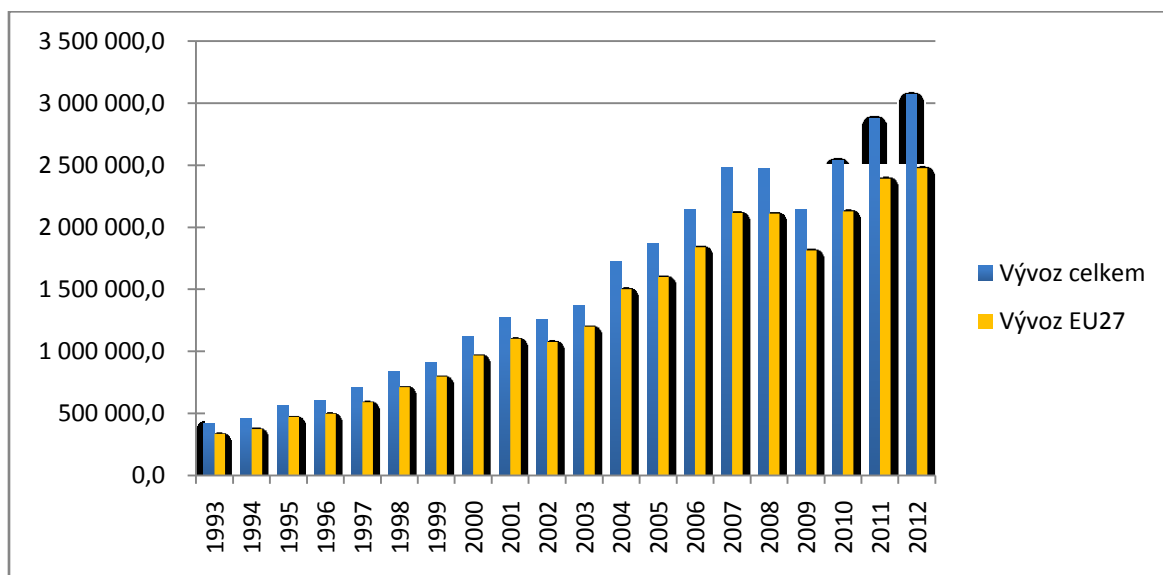

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vývoj zahraničního obchodu v roce 2004 [online]

Export ČR

Českým firmám se po vstupu ČR do EU otevřel přístup na trhy vyspělých členských států, kde mohly uplatnit svůj obchodní potenciál a konkurenční schopnosti. Po vstupu ČR do EU došlo k nárůstu exportu, způsobeného zejména dynamickým tempem vývozu do Německa viz Příloha 3. SRN je dlouhodobě největším obchodním partnerem České republiky. Podle Českého statistického úřadu se po vstupu ČR do EU, v porovnání s předcházejícím rokem, zvýšil vývoz o 23,8%. Nárůst vývozu českých firem znázorňuje Graf 4.7. Poprvé od vzniku samostatné ČR dosáhla v roce 2005 obchodní bilance přebytku. Na aktivním saldu obchodní bilance se podílel největší mírou vývoz strojů, dopravních prostředků a výpočetní techniky.

Graf 4.7 Celkový vývoz ČR a podíl vývozu do EU27 v letech 1993-2012 v mil. Kč

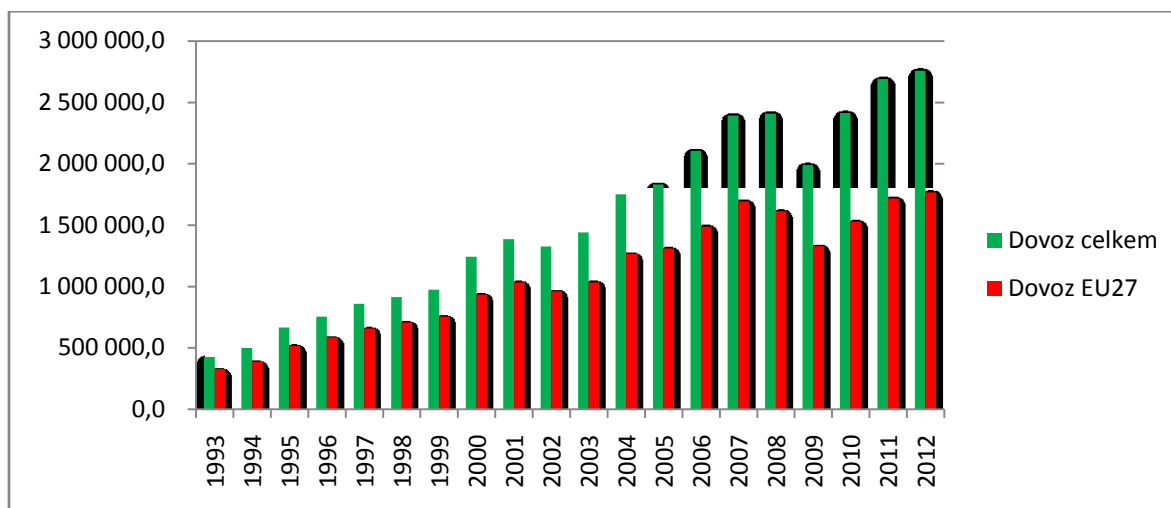
Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Česká republika od roku 1989 v číslech, zahraniční obchod [online] vlastní zpracování

Import do ČR

Jak již bylo zmíněno výše, Česká republika se před vstupem do EU potýkala s pasivní obchodní bilancí. Většina zboží se musela dovážet a po transformačních změnách do ČR proudily ve větší míře přímé zahraniční investice, které byly sice proexportní, ale v začátcích výroby musel být dovážěn materiál a ostatní výrobní komponenty. Po vstupu ČR do EU byly odstraněny celní bariéry a zrušena cla. Ostatní členské země získaly volný přístup na český trh. České firmy musely čelit konkurenci z vyspělých členských států Unie a také novým členským státům, které disponují výhodou nízkých výrobních nákladů. Podle Českého statistického úřadu se po vstupu ČR do EU v roce 2004, v porovnání s předcházejícím rokem,

zvýšil dovoz o 19,2 %. Co se týče dovozu zboží do ČR, je největším obchodním partnerem opět Německo. Je to dáno vzájemnou propojeností obou ekonomik a také polohou Německa. Přestože je Česká republika zaměřena na export, celkový dovoz do ČR stále roste, viz Graf 4.8.

Graf 4.8 Celkový dovoz do ČR a podíl dovozu z EU27 v letech 1993-2012 v mil. Kč

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Česká republika od roku 1989 v číslech, zahraniční obchod [online] vlastní zpracování

4.2.3 Měnová unie a euro

Česká republika se vstupem do EU stala součástí třetí fáze Hospodářské a měnové unie s dočasnou výjimkou pro přijetí eura. Vstup členského státu EU do eurozóny je podmíněn dlouhodobým plněním konvergenčních (maastrichtských) kritérií, viz Tab. 4.1. Druhá podmínka se vztahuje na slučitelnost právních předpisů členské země s čl. 130 a 131 Smlouvy o fungování EU (Smlouvy) a Statutem Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky (ECB).

Tab. 4.1 Konvergenční kritéria

1. Kritérium cenové stability

- dlouhodobě udržitelná cenová stabilita,
- průměrná míra inflace měřená v průběhu jednoho roku před šetřením *nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků.*

2. Kritérium hrubého veřejného dluhu

- poměr veřejného dluhu v tržních cenách k hrubému domácímu produktu nepřekročí 60 %

3. Kritérium udržitelnosti veřejných financí

- poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročí 3 %

4. Kritérium stability kurzu měny

- minimálně dvouletý pobyt v ERM II bez porušení $\pm 15,0$ %ního fluktuačního pásma a devalvace centrální parity

5. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

- v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu těch – nanejvýše tří – členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Kritéria konvergence [online].

Česká republika se zavázala zavést jednotnou evropskou měnu. V roce 2003 přijala vláda ČR *Strategii přistoupení ČR k eurozóně*, ve kterém byl stanoven možný termín přijetí eura v letech 2009-2010. V roce 2005 byla ustanovena *Národní koordinační skupina* pro zajištění institucionálního a legislativního prostředí zavedení eura. V dalším roce vláda schválila jednorázový scénář přechodu na euro, tzv. velký třesk. Usnesením vlády z 11. dubna 2007 byl schválen dokument s názvem *Národní plán zavedení eura v České republice*, který obsahuje organizační a technické záležitosti přechodu k jednotné evropské měně. V *Aktualizované strategii přistoupení ČR k eurozóně* ze srpna 2007 již nebylo stanovené cílové datum pro přijetí jednotné měny euro s tím, že datum vyplyne po zásadní reformě financí. Členské státy EU, které nejsou členy eurozóny a nemají vyjednanou trvalou výjimku pro zavedení eura (Velká Británie, Dánsko, + Švédsko), jsou monitorovány Evropskou komisí, která spolu s Evropskou centrální bankou (ECB) jednou za 2 roky vydává Konvergenční zprávy. Tyto zprávy obsahují hodnocení EK a ECB, zda země plní podmínky pro zavedení eura. Také vláda a Česká národní banka (ČNB) každoročně vyhodnocuje, zda bylo dosaženo dostatečného pokroku pro přijetí eura a mohlo být určené datum pro vstup do eurozóny. Toto hodnocení je obsaženo v dokumentu *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou* vypracovaného Ministerstvem financí a ČNB (*MFCR, zavedenieura.cz*).

Česká republika v posledních 3 letech plní první konvergenční kritérium cenové stability. Výrazný rozdíl mezi hodnotou kritéria HICP a hodnotou dosaženou v ČR byl v roce 2008, kdy byla prováděna reforma veřejných financí, viz Tab. 4.2. S plněním druhého kritéria dlouhodobých úrokových sazeb nemá dlouhodobě ČR problém, jak ukazuje Tab. 4.3, ani do budoucna se nepředpokládá výraznější odchylka směrem nahoru od hodnoty kritéria. Posledním měnovým kritériem je kritérium stability měnového kurzu. Česká republika se v současné době nezúčastní kurzového mechanismu ERMII. Pokud bude česká koruna nadále posilovat, mělo by toto kritérium být v budoucnosti plněno. Česká národní banka doporučuje setrvat v ERMII pouze po dobu nezbytně nutnou pro splnění kritéria.

Tab. 4.2 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ¹⁹
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	0,3	0,7	1	1,4	1,3	2,6	0	0,5	1,6	1,1
Hodnota kritéria (1. řádek + 1,5 p.b.)	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,8	2	3,1	2,6
ČR	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3	6,3	0,9	1,2	2,2	3,4

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [online].

Tab. 4.3 Desetileté výnosové míry z vládních dluhopisů na sekundárním trhu

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,92	4,85	4,12	4,28	3,37	4,24	4,4	4,2	4,3	4,5	3,3	3,6
Hodnota kritéria (1. řádek + 2,0 p.b.)	6,92	6,85	6,12	6,28	5,37	6,24	6,4	6,2	6,3	6,5	5,3	5,6
ČR	6,31	4,88	4,12	4,75	3,51	3,78	4,3	4,6	4,9	4,3	3,7	3,7

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [online].

Česká republika má dlouhodobě problémy s plněním fiskálních kritérií, resp. s kritériem udržitelnosti veřejných financí. V roce 2009 byl Evropskou komisí zahájen postup při nadměrném schodku s ČR, s doporučením udržitelným způsobem snížit do roku 2013 poměr deficitu vládního sektoru pod 3 % HDP. Tab. 4.4 naznačuje, že by ke snížení vládního deficitu pod 3% HDP do konce roku 2013 mohlo dojít. Druhé fiskální kritérium veřejného dluhu ČR dlouhodobě plní, avšak Tab. 4.5 znázorňuje snižování rezervy a postupné přibližování k povolené hodnotě kritéria. Do budoucna bude udržitelnost veřejných financí v ČR problémem.

¹⁹Údaje za rok 2012 jsou odhadovány.

Tab. 4.4 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hodnota kritéria	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
ČR	-5,9	-6,8	-12,6	-3,0	-3,6	-2,6	-0,7	-2,0	-5,8	-4,8	-3,7	-3,5

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [online].

Tab. 4.5 Dluh sektoru vládních institucí (v % HDP)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60	60
ČR	25,3	28,8	37,8	30,4	29,8	29,6	29,0	28,7	34,3	37,6	40,5	42,4*

Zdroj: ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou [online].

Během finanční a hospodářské krize se ukázalo, jak velké hospodářské rozdíly panují mezi členskými státy eurozóny. V současné době má eurozóna velké existenční problémy a není jisté, jakým směrem se bude dále ubírat. Česká republika s ohledem na tyto skutečnosti považuje diskuse o přijetí eura v blízké době za bezpředmětné.²⁰ Přesto je česká vláda ochotna připravit podmínky pro zavedení eura, pokud se měnová unie bude jevit jako smysluplný projekt. Nezbytným předpokladem pro zavedení eura v České republice je plnění maastrichtských kritérií. Prezident Miloš Zeman v rozhovoru pro EurActiv řekl: „*V současné době nemůžeme do eurozóny vstoupit, i kdybychom chtěli, a to kvůli maastrichtským kritériím. Kromě toho bychom poté museli projít obdobím ERM II. Já jsem kdysi říkal, že do eurozóny vstoupíme nejdříve v roce 2017, a zatím nemám, co bych na svém odhadu měnil.*“ (Euractiv.cz, 2012). Vláda ČR proto tedy musí v první řadě provést zásadní reformy, které zajistí udržitelné plnění maastrichtských konvergenčních kritérií.

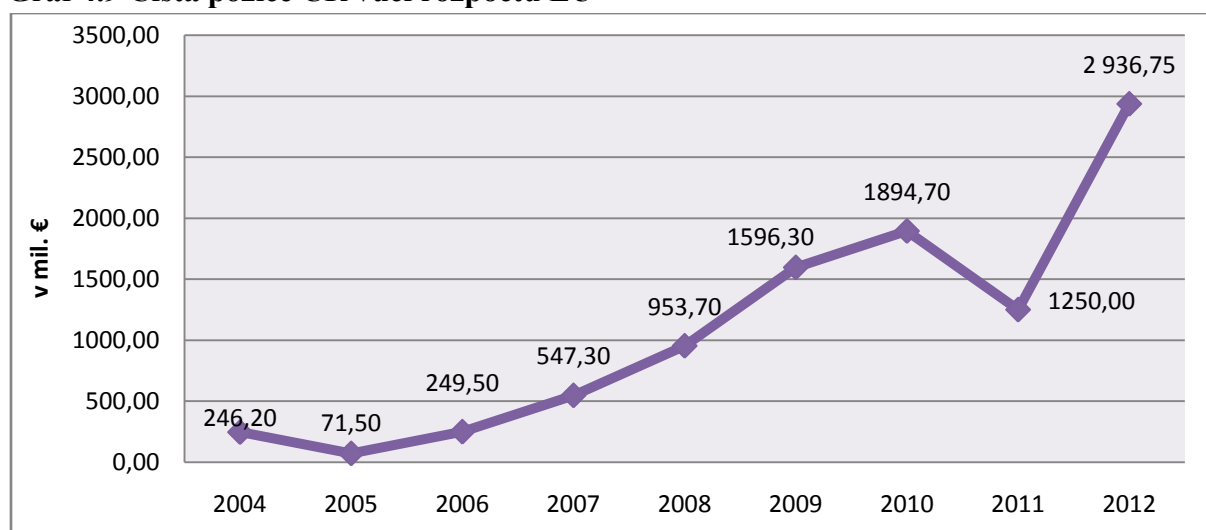
4.2.4 Rozpočet EU

Všechny státy Evropské unie se podílejí na rozpočtové politice EU. Česká republika se plně zapojila do rozpočtové politiky EU při svém vstupu do Unie v roce 2004. ČR stejně jako ostatní členské státy každoročně odvádí do rozpočtu EU finanční prostředky, které tvoří příjmy rozpočtu EU v podobě vlastních zdrojů. Na druhou stranu získává ČR prostřednictvím

²⁰Bývalý prezident Václav Klaus se v rozhovoru pro francouzskou televizi France24 vyjádřil k přijetí eura v ČR takto: „Euro je katastrofa. Doufám, že i lidé ve Francii vědí, že euro je katastrofa...Byl to chybný projekt.“ (ČT24, 2012).

různých programů finanční prostředky na rozvoj evropských politik. Rozdíl mezi příjmy a výdaji z a do rozpočtu EU představuje čistou pozici. ČR získává ze společného rozpočtu více finančních prostředků, než kolik do něj odvádí, je tedy čistým příjemcem. Čistá pozice ČR je dána především příjmy ze strukturálních fondů, Fondu soudružnosti, a také z příjmů v rámci společné zemědělské politiky. Výrazný pokles čisté pozice ČR nastal v roce 2011. Hlavním důvodem bylo pozastavení certifikací u některých operačních programů (OP Doprava, OP Životní prostředí) a ROP Severozápad Ústeckého a Karlovarského kraje. Výrazný podíl na nižší čisté pozici (30,8 mld. Kč) měla také revize národních účtů, provedená Českým statistickým úřadem. Díky této revizi musela ČR dodatečně odvést téměř 5mld. Kč do rozpočtu EU. Čistá pozice ČR v loňském roce dosáhla nejlepšího výsledku od vstupu do EU. Česká republika získala o 2,94 mld. eur (73,8 mld. Kč) víc finančních prostředků ze společného rozpočtu, než do něj odvedla, viz Graf 4.9. Největší podíl na tomto výsledku měly příjmy ze strukturálních fondů a Fondu soudružnosti. V loňském roce byly také obnoveny pozastavené certifikace OP.

Graf 4.9 Čistá pozice ČR vůči rozpočtu EU

Zdroj: MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Čistá pozice České republiky vůči rozpočtu Evropské unie 2004-2012 [online] vlastní zpracování

Česká republika si zatím drží pozici čistého příjemce. Očekává se, že by v příštím programovacím období mohla zaujmout pozici čistého plátce. Ministr zahraničních věcí (TOP 09) Karel Schwarzenberg reagoval na tuto možnost v pořadu Otázky Václava Moravce takto: „Když se dostáváme do pozice čistého plátce, to je právě úspěch členství v Evropské unii, že se nám tak hospodářsky daří.“ (ČT24, Otázky Václava Moravce, 2012). Jak ukazuje tabulka 4.7, platby do rozpočtu EU sice rostou, ale nikterak dramaticky. Výraznější nárůst plateb do

společného rozpočtu v roce 2011 způsobily již zmiňované faktory. Co se týče příjmů z rozpočtu EU, je vidět snaha ČR, vyčerpat co nejvíce možných prostředků ze strukturálních fondů. Problém evropských peněz spočívá v tom, že jsou poskytovány na projekty a politiky spolufinancované státem, který se tímto spolufinancováním zadlužuje. V programovacím období 2014-2020 má ČR ještě jistou pozici čistého příjemce.

Tab. 4.6 Přehled příjmů z rozpočtu EU 2004-2012

Příjmy z rozpočtu (mil. €)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Strukturální akce	193,4	212,1	468,3	992,9	1680,1	1962,8	2 192,90	1 767,50	3 233,11
Zemědělství	90,8	398,1	503,5	634,9	584,2	876	1 042,10	1 076,40	1 182,15
Vnitřní politiky	26,9	48,6	55,9	56,8	85,6	87,0	103,9	104	106,29
Předvstupní nástroje	157,1	72,2	90,4	19,7	24,5	29,2	22,9	-0,1	0
Kompenzace	332,3	300,0	201,9	0	0	0	0	0	0
Celkové příjmy z rozpočtu EU	800,4	1031,0	1320,0	1704,3	2375,0	2955,0	3 361,70	2 947,90	4 521,55

Zdroj: MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Čistá pozice České republiky vůči rozpočtu Evropské unie 2004-2012 [online] vlastní zpracování

Co se týče společného rozpočtu, je pro Českou republiku členství v Evropské Unii velmi výhodné. Přestože se v prvních letech nedařilo vyčerpat všechny možné finanční prostředky určené pro Českou republiku, v současnosti se snažíme vytěžit co nejvíce. Pokud by se v budoucnosti ČR stala čistým plátcem, rozhodně by to nebyl důvod pro vystoupení z EU. Hospodářský růst a ekonomická stabilita zajišťující pozici plátce by do země přilákala zahraniční investory a s nimi i finanční prostředky prostřednictvím přímých zahraničních investic. V zájmu ČR bude výhodnější nenavýšovat v příštích obdobích rozpočet EU, aby v případě čistého plátce, nemusela zvýšit platby do společného rozpočtu EU.

Tab. 4.7 Přehled plateb ČR do rozpočtu EU 2004-2012

Platby do rozpočtu EU (mil. €)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tradiční vlastní zdroje (cla)	58,9	136,7	149,0	178,9	207,6	167,9	189,5	220,3	198,93
Zdroj z DPH	78,6	140,9	173,7	198,1	224,7	174,2	182,6	207,39	198,4
Zdroj z HND	416,7	681,9	747,7	780,0	989,0	1012,7	1 094,90	1 270,16	1 187,46
Celkové platby do rozpočtu EU	554,2	959,5	1070,5	1157,1	1421,2	1354,8	1 467,00	1 697,80	1 584,80

Zdroj: MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Čistá pozice České republiky vůči rozpočtu Evropské unie 2004-2012 [online] vlastní zpracování

5 Závěr

Diplomová práce „Česká republika v Evropské unii – politické a ekonomické aspekty členství“ se zabývala ekonomickým a politickým vývojem České republiky a jejím členstvím v EU. V teoretické části práce byl popsán transformační proces a ekonomická připravenost ČR a kandidátských zemí SVE (přecházejících na tržní ekonomiku) na vstup do EU. Druhá část práce byla věnována problematice přístupového procesu ČR do EU, ve které bylo hodnoceno plnění kodaňských kritérií, pokrok v procesu přistoupení a vzájemné vztahy mezi oběma stranami. V poslední části práce byla zaměřena pozornost na vybrané aspekty členství a jejich vliv na ekonomiku a politickou situaci v ČR.

Cílem práce bylo zhodnotit dopady členství ČR v Evropské unii. Daná problematika přesahuje rámec této práce, proto byly pro hodnocení vybrány pouze zásadní ekonomické a politické aspekty členství. Hlubší analýza jednotlivých aspektů by mohla být provedena v návaznosti na tuto práci.

Během zpracování diplomové práce došlo k potvrzení formulovaných hypotéz. V případě zahraničního obchodu ČR byla ovšem spolupráce mezi oběma celky patrná již v 90. letech, kdy byla podepsána *Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé* a byla harmonizována legislativa v oblasti obchodní spolupráce a zrušena omezení obchodu. Obr. 4.1 ve třetí části práce znázorňuje okamžitý nárůst zahraničního obchodu při vstupu do EU.

Česká republika čerpala finanční prostředky z předvstupních nástrojů pomoci. Tab. 3.2 a 3.3 dokládají úspěšnost čerpání alokovaných prostředků. Z programu PHARE bylo využito v rámci Přeshraniční spolupráce téměř 90% celkových vyčleněných prostředků pro ČR, podobně úspěšné bylo čerpání z Národních programů Phare. Z finančního nástroje ISPA bylo pro ČR v období 2000 - 2006 každoročně alokováno okolo 70mil. €. Úspěšné čerpání prostředků proběhlo také u posledního předvstupního nástroje SAPARD, neboť celkovou částku 92,8 mil. eur vyčerpala Česká republika již v roce 2005 a předčasně ukončila podporu z tohoto nástroje.

Vztahy mezi Českou republikou a Evropskou unií byly vytvářeny již řadu let před samotným procesem přistoupení. Evropské společenství pomohlo Československu, později České republice, při přechodu k tržní ekonomice. Stejně jako postupné začleňování *acquis*

communautaire do národní legislativy umožnilo ČR stát se konkurenceschopnější ekonomikou. Je tedy zřejmé, že se Evropská unie stala jakýmsi vodítkem pro Českou republiku a ostatní kandidátské země při cestě na západní trhy. Především ekonomické dopady členství v EU byly patrné ještě před samotným vstupem. Těsnější spolupráce se stabilním Evropským společenstvím v devadesátých letech zvyšovala kredit České republiky a přilákala zahraniční investory, situace znázorněna v Grafu 4.3. Samotný vstup do EU měl vliv na příliv PZI v krátkodobém období převážně u kandidátských zemí. V roce 2005 přesáhl objem přímých zahraničních investic (279 mld. Kč) v ČR dvojnásobek objemu PZI v roce 2004.

S přímými zahraničními investicemi úzce souvisí problematika korupce. Přestože Evropská unie nemá v současnosti k dispozici potřebné nástroje pro boj proti korupci v členských státech, rozhodla se monitorovat situaci v jednotlivých zemích a vydávat celounijní protikorupční zprávu. Členské státy budou opět pod kontrolou a protikorupční zpráva bude jejich vizitkou. Česká republika má tedy důvod zvýšit své úsilí v boji proti korupci, protože kladné hodnocení může zvýšit důvěryhodnost státní správy a posílit konkurenceschopnost českého hospodářství. Přijatá opatření na podporu podnikání potvrzují příliv PZI. V loňském roce dosáhla hodnota PZI 207 mld. Kč, viz Graf 4.4. Očekává se, že pokud ČR vytvoří příznivější podnikatelské prostředí, mohou v dalších letech PZI překonat hodnoty před ekonomickou a finanční krizí.

Také v oblasti obchodu byly vzájemné vztahy úzce provázány ještě před vstupem ČR do EU. Zahraniční obchod ČR se pro rozpadu RVHP soustředil na západní trhy, našim největším obchodním parterem se stalo Německo. V období 2007-20011 představoval podíl Německa na obratu zahraničního obchodu ČR více než 29%. Díky odstranění překážek volného obchodu mají členské státy EU volný přístup na jakýkoliv trh v rámci Unie. Pro Českou republiku mělo odstranění bariér převážně pozitivní dopady, protože našimi největšími obchodními partnery jsou členské státy EU. Co se týče finančních prostředků plynoucích z a do rozpočtu EU udržuje si Česká republika stále pozici čistého příjemce. V loňském roce dosáhla hodnota čisté pozice nejlepšího výsledku od vstupu do EU. ČR získala o 2,94 mld. eur (73,8 mld. Kč) víc finančních prostředků ze společného rozpočtu, než do něj odvedla. K výraznému zlepšení došlo při čerpání z Fondu soudružnosti a ze strukturálních fondů. Projekty žádající podporu z evropských fondů jsou v současném programovacím období kvalitněji zpracované, než při prvních pokusech o evropské dotace,

mají tedy větší šanci finanční prostředky získat, ale v tomto případě je problémem korupce. Ta je v současné době úzce spojována s evropskými dotacemi.

Česká republika se po devíti letech členství v Evropské unii stala státem, který umí prosadit své národní zájmy v evropském integračním celku. Hlubší integrace v rámci EU, tedy stát se součástí měnové unie, není v současné době pro ČR aktuální. Ovšem pokud se dokáže eurozóna vypořádat se situací, ve které se nyní nachází a česká vláda provede potřebné reformy pro udržitelnost veřejných financí, můžeme se stát další zemí s jednotnou měnou euro. Dopady a vliv společné měny na Českou republiku, již přesahují rámec této práce, která pouze nastínila možnost přijetí eura.

Seznam použité literatury

Monografie

BOHÁČKOVÁ, Ivana a Magdalena HRABÁNKOVÁ. *Strukturální politika Evropské unie*. PRAHA: C. H. Beck, 2009, 188 s. ISBN 978-80-7400-111-6.

BOMBERG, E., J. PETERSON a A. STUBB. *The European Union: How does it work?* New York: Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-920639-1.

BUREŠ, J., J. CHARVÁT, P. JUST a M. ŠTEFEK. *Česká demokracie po roce 1980: Institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada Publishing, 2012, 528 s. ISBN 978-80-247-4283-0.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, 709 s. ISBN: 80-7179-804-5.

ČERNOCH, Pavel. *Cesta do EU: východní rozšíření Evropské unie a Česká republika v období 1990-2004*. Praha: LINDE nakladatelství, 2003. ISBN 80-86131-40-8.

FASSMANN, Martin a kol. *Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie: ekonomická konvergence, konkurenceschopnost a sociální soudržnost*. Praha: Rada vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii, 2002, 375 s. ISBN 80-238-8699-1.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C. H. Beck, 2008, 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

HOBZA, Alexandr. *Evropská unie a hospodářské reformy*. Praha: C. H. Beck, 2009, 352 s. ISBN 978-80-7400-122-2.

JONÁŠ, Jiří. *Ekonomická transformace v České republice: makroekonomický vývoj a hospodářská politika*. Praha: Management Press, 1997. ISBN 80-85943-22-0.

LAZAROVÁ, Martina. *Integrace České republiky do Evropské unie*. Praha, 2001. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií – evropská studia.

MAREK, Dan a Michael BRAUN. *Česká republika a Evropská unie*. Brno: Barrister a Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

MLČOCH, L., P. MACHONIN a M. SOJKA. *Ekonomické a společenské změny v české společnosti po roce 1989 /alternativní pohled*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 273 s. ISBN 80-246-0119-2.

PELTRÁN, Antonín. *Evropská integrace a Česká republika*. Praha: Grada Publishing, 2009, 144 s. ISBN 978-80-247-2849-0.

PLCHOVÁ, B., Z. LUKÁŠ a M. HRADOVÁ. *Česká republika a Evropská unie: vybrané kapitoly*. Praha: Oeconomica, 2002, 134 s. ISBN 80-245-0452-9.

POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006, 716 s. ISBN 80-7179-462-7.

POLOUČEK, Stanislav a kol. *Peníze, banky a finanční trhy*. Praha: C. H. Beck, 2009, 415. s. ISBN: 978-80-7400-152-9.

SPĚVÁČEK, Vojtěch a kol. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, 2002, 525 s. ISBN 80-861-3132-7.

ŽÍDEK, Libor. *Česká ekonomika v 90. letech*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3551-X.

ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-922-X.

Tištěná periodika

Česká republika v hodnocení Evropské komise: pravidelná zpráva Evropské komise o České republice. Praha: Delegace Evropské komise v ČR, 1998, 160 s. Evropská integrace v dokumentech. ISBN 80-718-4796-8.

Česká republika v hodnocení Evropské komise 1999: pravidelná zpráva Evropské komise o České republice. Praha: MZV ČR Ústav mezinárodních vztahů, 1999, 118 s. ISBN 80-858-6478-9.

Česká republika na cestě ke vstupu do EU. 1. vyd. Praha: CERGE, 1999, 32 s. Studie Světové banky o státu. ISBN 80-862-8630-4.

Elektronické zdroje

BOUDOVÁ, Jarmila. *Transformace české ekonomiky po roce 1990* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2012-10-18]. Diplomová práce. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/79279/pedf_m/

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. ČNB: *Cílování inflace v ČR* [online]. *Cnb.cz* © 2003-2012 [cit. 2012-11-23]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html#inflacni_cile

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Cílování inflace v ČR* [online]. *Cnb.cz*, © 2003-2012 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html#inflacni_cile

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kritéria konvergence* [online]. *Cnb.cz*, © 2003-2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/eu_integrace_04.html

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Zpráva o vývoji platební bilance České republiky za rok 1998 [online]. *Cnb.cz*, © 2003-2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/C_PB_1998.PDF

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Zprávy o vývoji platební bilance [online]. *Cnb.cz*, © 2003-2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/zpravy_vyvoj_pb/

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou [online]. *Cnb.cz*, 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2012.pdf

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Přímé zahraniční investice [online]. *Cnb.cz* © 2003-2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/publikace_pb/pzi/

ČESKÁ TELEVIZE. Klaus: Euro je katastrofa [online]. *Ceskatelevize.cz* 2012, [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/171182-klaus-euro-je-katastrofa/>

ČESKÁ TELEVIZE. Otázky Václava Moravce [online]. *Ceskatelevize.cz* 2012, [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/212411030500304/video/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do České národní rady konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 [online]. *Volby.cz*, 2012a [cit. 2012-09-18]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 8. - 9. 6. 1990 na území České republiky [online]. *Volby.cz*, 2012b [cit. 2012-09-18]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1990/u0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Historická ročenka národních účtů 1990 až 2010* [online]. ČSÚ [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/5013-12>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Veřejná databáze – zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993* [online]. ČSÚ [cit. 2012-11-19]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=PRA1010CU&&kapitola_id=3

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Česká republika od roku 1989 v číslech, míra inflace* [online]. ČSÚ [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0304.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ: *Česká republika od roku 1989 v číslech, zahraniční obchod* [online]. ČSÚ [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0601.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii konané ve dnech 13. - 14. 06. 2003. *Volby.cz*, 2013 [cit. 2013-03-06] Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ref2003/re13?xjazyk=CZ>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod ČR [online]. *Czso.cz*, © 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=VZO1010CU&&kapitola_id=3

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vývoj zahraničního obchodu v roce 2004 [online]. *Czso.cz*, © 2013 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fm.czso.cz%2Fcsu%2Fcsu.nsf%2F1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23%2F1cf884011d05573dc1256f9d0049b285%2F%24FILE%2Fcvzo040205analiza.doc&ei=Ux10UYG0K8ap4ATDxoHQA&usg=AFQjCNHDMz7yfS4zKxRgBDPVd2r5-oQRGw>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod s Německem [online]. *Czso.cz*, © 2013a [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/2A001EFC41/\\$File/a-601212k02.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/2A001EFC41/$File/a-601212k02.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod s Německem [online]. *Czso.cz*, © 2013b [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/2A001F33DB/\\$File/a-601212k06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/2A001F33DB/$File/a-601212k06.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Česká republika od roku 1989 v číslech, zahraniční obchod [online]. *Czso.cz*, © 2013 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0601.pdf

DAMBORSKÝ, Milan a Gabriela ŘÍHOVÁ. Přímé zahraniční investice v ČR. *Politická ekonomie* [online], 2008, č. 2, s. 22–28 [cit. 2013-03-12]. ISSN 1803-1471. Dostupné z: www.vse.cz/polek/download.php?jnl=rst&pdf=56.pdf

DOLEŽALOVÁ, Jitka. *Working paper: Rozvoj demokracie v Polsku a jeho vliv na výkonnost hospodářství*. [online] Brno, 2007, č. 7 [cit. 2012-11-26]. ISSN 1801-4496. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2007-09.pdf>

EURACTIV. Miloš Zeman: Považuji se za eurofederalistu, ale nepodporuji evropský superstát [online]. *Euractiv.cz* 2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/milos-zeman-jsem-eurofederalista-ale-nepodporuji-unitarni-evropsky-superstat-010454>

EURACTIV. Podnikání v ČR německé investory láká, vadí jim ale korupce a netransparentní veřejné zakázky [online]. *Euractiv.cz* 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/obchod-a-export0/clanek/podnikani-v-cr-nemecke-investory-laka-odrazuje-je-ale-korupce-ci-netransparentni-verejne-zakazky-010757>

EUROSKOP. Předvstupní pomoc. *Euroskop.cz* [online]. © 2005-13 [cit. 2013-02-26] Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/168/sekce/predvstupni-pomoc/>

EUROSKOP. Charta základních práv EU [online]. *Euroskop.cz*, © 2005-13 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>

EUROSKOP. Přehled uzavřených kapitol kandidátských zemí. *Euroskop.cz* [online]. © 2005-13 [cit. 2013-01-02] Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/154/191/clanek/prehled-uzavrenych-kapitol-kandidatskych-zemi/>

EVROPSKÁ KOMISE. Česká republika v EU- historie vstupu ČR do EU. [online] *Ec.europa.eu*, 2012a [cit. 2012-12-24] Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#top

EVROPSKÁ KOMISE. *Pravidelná zpráva zpráva za rok 2001 Evropské komise o prokroku České republiky v procesu přistoupení* [online]. Praha, 2001 [cit. 2013-03-06] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/pravidelna.pdf>

EVROPSKÝ PARLAMENT. Eurobarometr [online]. *Ombudsman.Europa.eu*, 2011 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.ombudsman.europa.eu/shortcuts/document.faces/cs/10681/pdf.bookmark>

EVROPSKÝ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Výroční zprávy 2004-2011 [online]. *Ombudsman.Europa.eu*, [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.ombudsman.europa.eu/activities/annualreports.faces>

FASSMANN, Martin a kol. *Sociální a ekonomické dopady integrace ČR do Evropské unie: nové příležitosti, možná rizika* [online]. Praha: Rada vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii, 2001, [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wphil/centrum/studie_eu.pdf

HOLMAN, Robert. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy* [online]. 1. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, 106 s. [cit. 2012-11-11]. ISBN 80-902-7956-2. Dostupné z: http://www.cepin.cz/docs/dokumenty/Transformace_holman.pdf

IDNES. Akce čisté ruce zhatila justice a policie, řekl Zeman na fóru proti korupci [online]. *Idnes.cz*, 2011 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/akci-ciste-ruce-zhatila-justice-a-policie-rekl-zeman-na-foru-proti-korupci-1rm/domaci.aspx?c=A110614_093041_domaci_hv

KARLOVÁ, Eva. *Specifické nástroje východního rozšíření: cíle a jejich plnění* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [cit. 2012-12-25]. Bakalářská práce. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/144240/fss_b/bc_prace_karlova.doc

KLAUS, Václav. Prohlášení prezidenta ze dne 9. října 2009 k ratifikaci Lisabonské smlouvy [online]. *Klaus.cz*, 2009 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1307>

Konsolidované znění smlouvy o fungování Evropské unie. In: Úřední věstník EU [online]. 2010 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:cs:PDF>

LEŠKA, Vladimír. Slovensko před přijetím do euroatlantických struktur: Politické, ekonomické a sociální aspekty připravenosti na vstup do EU a do NATO. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2004, roč. 39. č. 1, s. 90-109 [cit. 2012-11-17]. ISSN 0323-1844 Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/issue/view/14>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Pravidelná zpráva za rok 2000 Evropské komise o pokroku České republiky v procesu přistoupení* [online]. Praha, 2000 [cit. 2013-03-05] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/pravidelna_zprava_2000_pdf.pdf

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Program PHARE v ČR úspěšně dokončen [online]. *Mfcr.cz*, 2007. [cit. 2013-02-20] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_29897.html?year=2007

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Podmínky přijetí eura [online]. *Zavedenieura.cz* [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/cr_euro_podminky_prijeti.html

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Čistá pozice České republiky vůči rozpočtu Evropské unie 2004-2012 [online]. *Mfcr.cz* © 2005 [cit. 2013-03-21] Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_cista_pozice_cr_76219.html

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Trh práce v roce 1998* [online]. *Portal.mpsv.cz* 2006a, [cit 2012-12-28]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/trhprace1998

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Trh práce v roce 1999* [online]. *Portal.mpsv.cz* 2006b, [cit 2013-02-06]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/trhprace1999

MÜLLER, David. Irsko a smlouva z Nice. *Global politics* [online]. 2002 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/irsko-nice>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR. Novela zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách [online]. *Mpo.cz*, 2007 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://download.mpo.cz/get/31732/35119/382035/priloha001.pdf>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Český protokol na cestě k podpisu [online]. *Mzv.cz*, 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/cesky_protokol_na_cestě_k_podpisu.html

NADAČNÍ FOND PROTI KORUPCI. Definice korupce [online]. *Nfpk.cz*, 2011 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://www.nfpk.cz/cz/definice-korupce>

NESEJT, Pavel. Přechodná období po vstupu do EU. *Finance.cz* [online]. 2004 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/38229-prechodna-obdobi-po-vstupu-do-eu/>

PEHE, Jiří. 1999: Rok nehybnosti. *Nová přítomnost* [online]. 1999, s. 4-5 [cit. 2013-02-16]. ISSN 1211-3883. Dostupné z: http://czech.pritomnost.cz/files/1999Flash/1999_12/

POLICIE ČR. Stop korupci [online]. *Policie.cz*, © 2010 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/stop-korupci.aspx>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČR. Digitální depozitář. 17. *Schůze Poslanecké sněmovny 21. října 1999* [online]. *PSP.cz* 1999 [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/017schuz/s017319.htm>

PRÁTOVÁ, Renáta. Zprávy 5. 11. 1998. *Rádio Praha: Vysílání do zahraničí* [online]. *Radio.cz* (c) 1998 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://archiv.radio.cz/news/CZ/1998/05.11.html>

RIGHT2WATER. Údaje podle zemí [online]. *Right2water.cz*, 2012 [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://right2water.eu/sites/water/files/Latest%20figures%202016%20April%202013.pdf>

SENÁT PARLAMENTU ČR. Zápis ze 14. schůze Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu Parlamentu České republiky [online]. *Senat.cz* 1998, [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/psssenat/original/6125/6125/6126

STATISTICKÝ ÚŘAD SLOVENSKA, SÚSR: *Parlamentní volby do Národní rady 2002* [online]. ČSÚ [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://app.statistics.sk/volby2002/webdata/vysledky.htm>

ŠLOSARČÍK, Ivo. Přechodná období jako nástroj flexibility při rozšiřování Evropské unie. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2004, roč. 39. č. 1, s. 50-69 [cit. 2012-02-08]. ISSN 0323-1844 Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/issue/view/14>

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. Lisabonská smlouva a společná obchodní politika EU. *Současná Evropa* [online]. Praha: VŠE, 2010, č. 2 [cit. 2013-03-21]. ISSN 1804-1280. Dostupné z: <https://ces.vse.cz/wp-content/sterbova.pdf>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. National Integrity System Assessment Czech Republic [online]. *Transparency.org* 2012 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://www.transparency.org/country#CZE_DataResearch_Reports

VEČERNÍK, Jiří. Proměny a problémy české sociální politiky. *Sociologický časopis* [online]. 2005, roč. 41, č. 5 [cit. 2012-11-12]. ISSN 0038-0288. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/0680022d7a7151150edf6787bab278dd0efb5081_573_507vecernik18.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Přehled členů vlády (2. 1. 1998 - 17. 7. 1998)* [online]. *Vlada.cz*, [cit. 2012-12-27]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/josef-tosovsky/prehled-ministru-24633/>

VOSTROVSKÁ, Zdenka. *Transformace české ekonomiky – teoretická východiska* [online]. 2005, [cit. 2012-11-17]. Dostupné z: http://khp.vse.cz/wp-content/uploads/2010/.../transformace_vostrovska.doc

WEBEROVÁ, Ivana. *Evropská občanská iniciativa je jen demokratická fasáda* [online]. *Ods.cz*, 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/clanek/727-evropska-obcanska-iniciativa-je-jen-demokraticka-fasada>

ZÍKA, Filip. *Vývoj ekonomiky a hospodářské politiky Maďarska* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010 [cit. 2012-12-19]. Diplomová práce. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/36509/1/ZikaF_Vyvoj%20ekonomiky_JS_2010.pdf

Seznam zkratek

ANO	Aliance nového občana
AWS	Volební akce solidarita
BPI	Index plátců úplatků
CEFTA	Středoevropská dohoda o volném obchodu
CPI	Index vnímání korupce
ČNB	Česká národní banka
ČNOPK	Česko-německá obchodní a průmyslová komora
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ČSOB	Československá obchodní banka
ČSR	Československá republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
DCEI	Evropský konvergenční indikátor
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
ES	Evropské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
FKGP	Strana nezávislých dobrovolných zemědělců

GATS	Všeobecná dohoda o obchodu a službách
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GCB	Globální barometr korupce
HDP	Hrubý domácí produkt
HSD	Hnutí za samosprávnou demokracii
HZDS-LS	Hnutí za demokratické Slovensko – Lidová strana
IPB	Investiční a poštovní banka
KDH	Křesťanskodemokratické hnutí
KDNP	Křesťanskodemokratická lidová strana
KDS	Křesťanskodemokratická strana
KDU- ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KDU	Křesťanská a demokratická strana
KSČ	Komunistická strana Čech
MDF	Maďarské demokratické fórum
MFCR	Ministerstvo financí České republiky
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSF	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NATO	Severoatlantická aliance
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OF	Občanské fórum
OP	Operační program
OSN	Organizace spojených národů
PSL	Polská lidová strana
PZI	Přímé zahraniční investice
ROP	Regionální operační program
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SDKÚ	Slovenská demokratická a křesťanská unie

SLD-UP	Svaz demokratické levice - Unie práce
SMK	Strana maďarské koalice
SRN	Spolková republika Německo
SVE	Střední a východní Evropa
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
UK	Univerzita Karlova
US	Unie svobody
VPN	Veřejnost proti násilí
VŠE	Vysoká škola ekonomická

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2013

Bc. Radka Krémářová

Bc. Radka Krémářová

Seznam příloh

Příloha 1: Přehled uzavřených kapitol kandidátských zemí SVE

Příloha 2: Přímé zahraniční investice v České republice k 31. 12. 2010 - teritoriální struktura

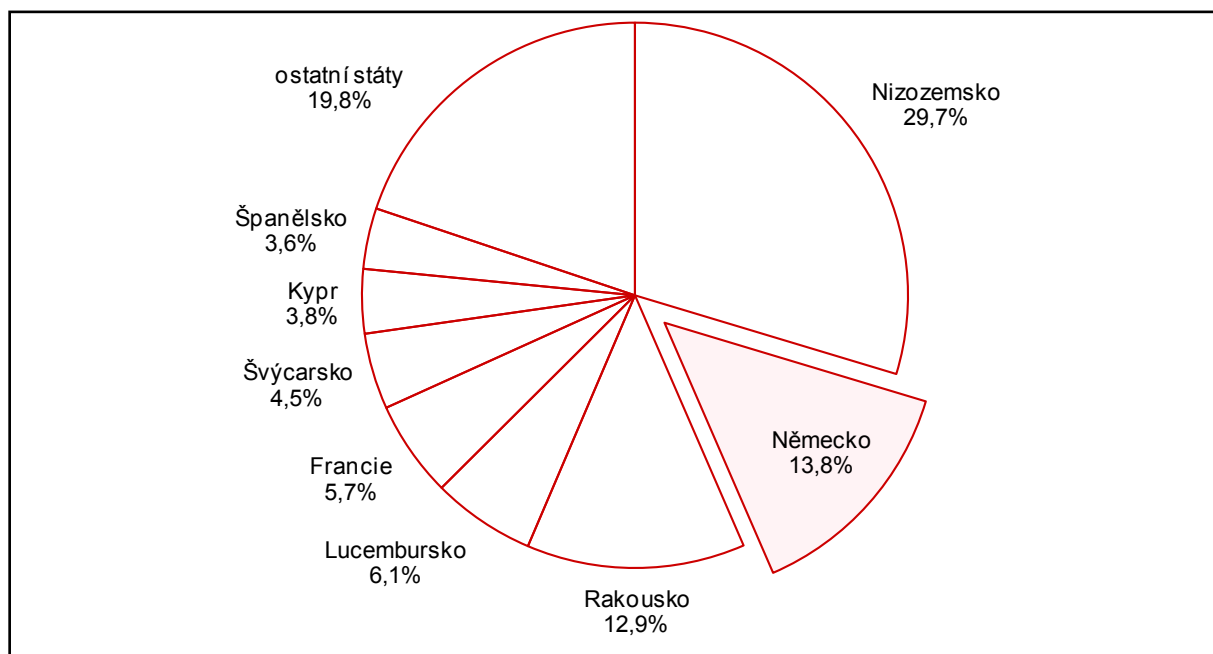
Příloha 3: Meziroční změny vývozu a dovozu ČR

Příloha 1: Přehled uzavřených kapitol kandidátských zemí SVE

	Název kapitoly	ČR	Slovensko	Polsko	Maďarsko
1.	Volný pohyb zboží	7.12.1999	30.3.2001	28.11.2001	29.3.2001
2.	Volný pohyb osob	26.10.2001	27.6.2001	21.12.2001	12.6.2001
3.	Volný pohyb služeb	29.3.2001	17.5.2001	14.11.2000	29.3.2001
4.	Volný pohyb kapitálu	1.6.2001	27.6.2001	21.3.2002	12.6.2001
5.	Právo společností	29.3.2001	17.5.2001	28.11.2001	29.3.2001
6.	Hospodářská soutěž	24.10.2002	1.10.2002	13.12.2002	13.12.2002
7.	Zemědělství	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002
8.	Rybolov	19.4.1999	24.10.2000	10.6.2002	19.5.1999
9.	Doprava	13.12.2002	22.4.2002	10.6.2002	21.12.2001
10.	Daně	28.11.2001	21.3.2002	21.3.2002	12.6.2001
11.	Hospodářská a měnová unie	7.12.1999	30.3.2001	7.12.1999	7.12.1999
12.	Statistika	19.4.1999	14.6.2000	19.4.1999	19.4.1999
13.	Sociální politika a zaměstnanost	1.6.2001	17.5.2001	1.6.2001	16.11.2000
14.	Energetika	12.12.2001	26.10.2001	27.7.2001	5.10.2000
15.	Průmyslová politika	22.6.1999	24.10.2000	19.5.1999	19.4.1999
16.	Malé a střední podniky	10.11.1998	14.6.2000	10.11.1998	10.11.1998
17.	Věda a výzkum	10.11.1998	14.6.2000	10.11.1998	10.11.1998
18.	Školství	10.11.1998	14.6.2000	10.11.1998	10.11.1998
19.	Telekomunikace	19.4.1999	17.5.2001	19.5.1999	19.4.1999
20.	Kultura a audiovizuální politika	11.6.2001	14.11.2000	4.12.2000	30.7.2002
21.	Regionální politika	22.4.2002	30.7.2002	1.10.2002	30.7.2002
22.	Životní prostředí	1.6.2001	11.12.2001	26.10.2001	1.6.2001
23.	Ochrana spotřebitelů a zdraví	19.5.1999	24.10.2000	19.5.1999	21.6.1999
24.	Spravedlnost a vnějš	12.12.2001	11.6.2002	30.7.2002	28.11.2001
25.	Celní unie	14.6.2000	12.6.2001	29.3.2001	1.6.2001
26.	Vnější vztahy	14.6.2000	14.6.2000	12.11.1999	5.10.2000
27.	Společná zahraniční a bezpečnostní politika	6.4.2000	14.6.2000	6.4.2000	6.4.2000
28.	Finanční kontrola	26.10.2001	21.12.2001	14.6.2000	14.6.2000
29.	Rozpočet	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002
30.	Instituce	13.12.2002	11.6.2002	22.4.2002	13.12.2002
31.	Různé	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002	13.12.2002

Zdroj: EUROSOKOP. Přehled uzavřených kapitol kandidátských zemí [online], *Eurosokop.cz* vlastní zpracování

Příloha 2: Přímé zahraniční investice v České republice k 31. 12. 2010 - teritoriální struktura

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod s Německem [online], *Czso.cz* © 2013b

Příloha 3: Meziroční změny vývozu a dovozu ČR

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vývoz	v %						
Celkem	8,5	14,8	15,6	-0,2	-13,5	18,4	13,3
s Evropskou unií	6,4	15,0	15,1	-0,3	-14,0	17,4	12,0
s Německem	0,9	9,0	11,3	-0,4	-8,6	18,0	12,6
bez Německa	12,8	17,7	17,6	-0,2	-15,7	18,7	13,6
Dovoz	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	v %						
Celkem	4,6	15,0	13,6	0,6	-17,3	21,2	11,1
s Evropskou unií	3,6	13,6	13,8	-4,8	-17,6	15,1	11,9
s Německem	-0,7	8,9	11,8	-4,0	-17,8	16,1	11,7
bez Německa	7,1	17,7	14,3	2,4	-17,2	23,1	10,9

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zahraniční obchod s Německem [online], *Czso.cz* © 2013a, vlastní zpracování